

10 år

2001-2011

Föreningen Fängelsemuseet i Gävle

DIN LOKALA NYHETSTIDNING

Arbetarbladet.

Söndag 22 april 2001

**NYA
VILDA
VISIONER**
för Gävlefängelset

***Tips på
fyndviner***



 www.arbetarbladet.se

**SVERIGES
FÄNGELSE
MUSEUM**

Författare: Katarina Kallings och Ingrid Miljand.
Layout: Desiree Kjellberg
Foto: Sveriges Fängelsemuseum, Kriminalvården HK,
Ulf Bodell och Lars Åbom, Fotografen i Gävle.
Kontakt: 026-654430, info@fangelsemuseet.se
www.fangelsemuseet.se
Föreningen Fängelsemuseet i Gävle
i november 2011
Tryckt på Kriminalvården Repro, Norrköping.

TIDSAXEL

2012

Med dåtiden in i framtiden

Personalen dokumenterad

Hedersmedlemmar genom åren

Personalförstärkning och föremålsgåvor

2011

Dokumentation av Anstalterna i
Karlskrona, Mariestad och Smälteryd.

Gävle kommuns kulturpris till Katarina

Ansvar över Kriminalvårdens Historiska samlingar

2010

Lockande museum och besöksrekord igen!

Under Lås och Nyckel -

Ny basutställning på Kriminalvårdens huvudkontor i Norrköping

Dokumentation av Anstalten Härnösand och Häktet Gävle.

Utställning i **Hotell Gamla Fängelset** i Umeå

Hemsida, Youtube och Facebook

2009

Nedläggning av Cellskapsbladet

2008

Audioguiden

Besöksrekord!

Arrangemang och medlemsaktiviteter

Kriminalvården finansierar ny tjänst

2007

Fler utrymmen på Hamilton och ny skylt

Namnbyte

Verksamhetsplan

2006

Verksamhetsplanering på Gruvberget

2005

Androm till skräck och varnagel - ny basutställning i slottshäktet

2004

Hotell Hamilton - ny basutställning i gamla fängelset

Birger Lindroos avlider

Turné i brott och straff

2003

Lättings flyttar in i gamla fängelset

2002

Visionen börjar realiseras

2001

FÖRENINGEN FÄNGELSEMUSEET I GÄVLE BILDAS

2000

Fängelsemuseet ska räddas

1994

Gamla fängelset räddas!

1984

Birger Lindroos museum öppnar

FÖRORD

Den tysk judiske religionsfilosofen Martin Buber har yttrat "All journeys have secret destinations of which the traveller is unaware". Alla resor har hemliga destinationer som den resande är omedveten om. Det kan man säga om den resa som Birger Lindroos startade i slutet av 1970-talet. Jag hade utnämnts till regionchef för Kriminalvårdens Gävleregion och vårt nyinrättade regionkansli var inrymt i det annex till slottet där den gamla slottsarresten var belägen.

Birger var min närmaste medarbetare. Som den historiskt intresserade person han var började han "rädda" gamla kriminalvårdshistoriska föremål som annars skulle ha kasserats och försvunnit och samla dessa i regionkansliets källare. Föga kunde Birger ana att den resa han då gav sig in på skulle utmynna i ett professionellt museum i två delar och som Sveriges Fängelsemuseum ha ansvar över Kriminalvårdens historiska samlingar.

Den samling tidningsartiklar och foton som Ni nu håller i Er hand ger en god bild av hur museet under *Föreningen Fängelsemuseet i Gävles* ansvar har utvecklats under 10 år.

De första viktiga stegen var att räddningsaktionen för det gamla fängelset i Gävle lyckades och att en förening bildades som fick ansvar för att utveckla och driva verksamheten.

Föreningen Fängelsemuseet i Gävle har betytt mycket för att vi är där vi är i dag. Det är fascinerande att läsa den utvecklingstanke som Katarina Kallings tecknar i en debattartikel redan i december 2001 och där det mesta har uppnåtts. Museet i Gävle skall visa på samhällets mörka sidor och de "goda intentionernas misslyckande", våga ställa civilisationskritiska frågor om vårt demokratiska samhälle, kunna bli ett "centrum för kriminalvårdshistoria" och kanske viktigast att vi "inte fejt [ska] sitta och invänta en framtid som kanske blir bättre, utan [nu]satsar vi friskt för att den skall bli det". Det är i den här andan som föreningen har arbetat och det är en förmån att ha fått vara en del i detta.

De första åren präglades av stora satsningar men också mycken oro för att vi skulle få ekonomin att gå runt. Det var först sedan Kriminalvården beslöt att göra Gävle till sin kriminalvårdshistoriska huvudstad som den ekonomiska situationen blev mera trygg och all kraft kunde inriktas mot att bli det centrum för vår kriminalvårdshistoria som fanns med i ursprungsvisionen. Vår uppgift är dock inte att bara spegla kriminalvårdens historia utan ska också vara en bas för att skapa en bättre framtid.

Jag önskar museet, föreningen och alla som verkar för vår sak, lycka och framgång åren som kommer.

Anders Hedin

Föreningens ordförande
sedan 2006

BIRGER LINDROOS MUSEUM ÖPPNAR

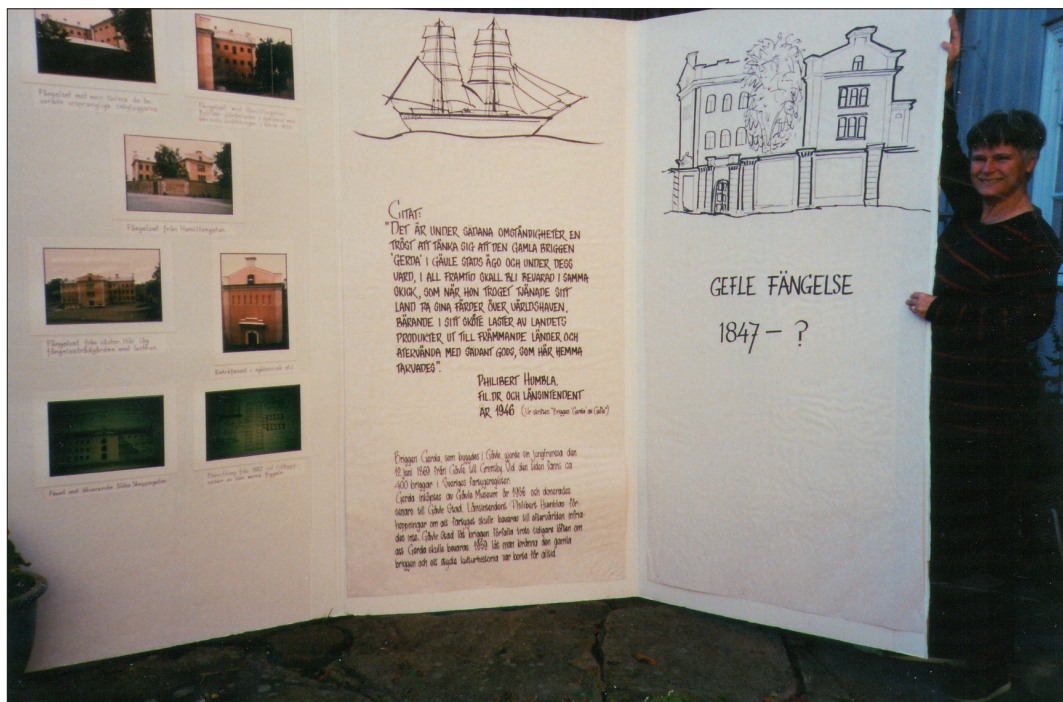
1984



Kriminalvårdsinspektör Birger Lindroos börjar redan i slutet av 1970-talet att samla in föremål från Gävleanstalten då det börjar bli tal om nedläggning. I det gamla slottshäktet, där Kriminalvården har sitt regionkontor, tillåter dåvarande regionchefen Anders Hedin att Birger får iordningsställa ett litet museum i de forna arresterna. Året är 1984 då kriminalvårdaren Gunnel Nelzén hjälper Birger att måla "Fängelsemuseum" ovanför entrén.

GAMLA FÄNGESET RÄDDAS!

1994



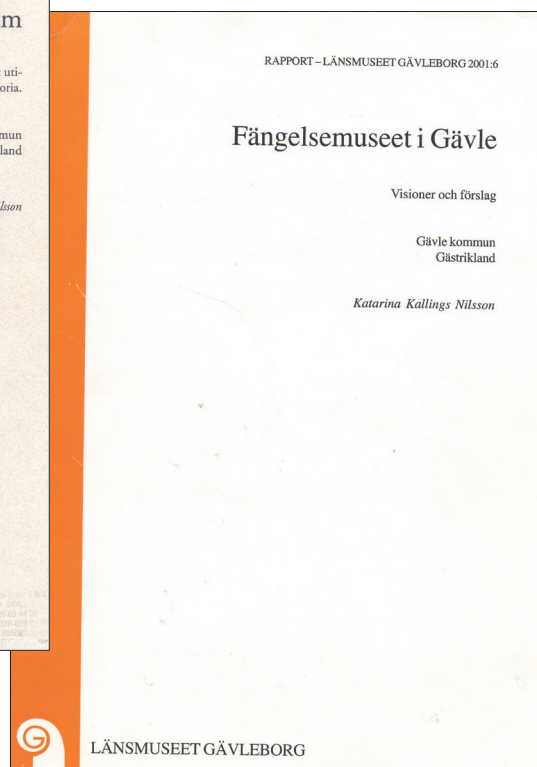
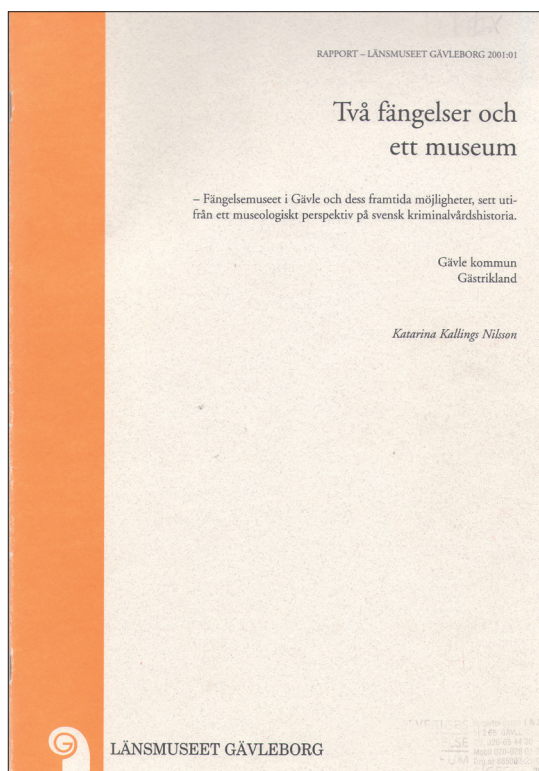
Året är 1994 och Birgitta Bohlund leder opinionen mot rivandet av gamla fängelset som efter stängningen 1986 överläts från dåvarande Byggnadsstyrelsen till Gävle kommun och Gavlegårdarna, som efter flera års vanskötsel beslutar sig för rivning. Man tänker sig bygga hyresbostäder på området, men efter att både dåvarande landshövdingen Lars-Eric Ericsson och länsantikvarien Peder Mellander engagerat sig med full kraft i ärendet tvångsinlöser staten till slut fängelset då Gavlegårdarna motsagt sig en byggnadsminnesförklaring.

När kampen om gamla fängelset var vunnen var det dags för Birgitta Bohlund att försöka rädda Birger Lindroos livsverk Fängelsemuseet, då hans krafter började tryta på grund av ålder och sjukdom. Hösten 2000 kallade Birgitta bland annat kommunens turistorganisation Gavle & Co, Kultur- och fritidschefen Mats Öström och Ann-Marie Björk från Länsmuseum Gävleborg till ett möte på Fängelsemuseet, för att utreda vilka intressen det fanns i Gävle att rädda museet. Med på mötet kom också Katarina Kallings Nilsson som gjorde 10 veckors praktik på Länsmuseum under sin yrkesutbildning till museolog vid Uppsala universitet.

Problemet för Birger och museet var att Kriminalvården, som flyttade sitt regionkontor ner till Skattehuset 1991, hade lovat att betala hyran för slottshäktet så länge Birger orkade hålla museet öppet. Detta fick till följd att man endast var villig att betala fram till årets slut. Om ingen tog över ansvaret skulle det få som resultat att alla föremål skulle skingras och merparten transporteras ner till Nordiska museet. Varken Länsmuseum eller kommunen kunde i detta läge ta på sig något ansvar, men ansåg att frågan måste utredas och att Kriminalvården skulle övertalas att stå för hyran i åtminstone 6 månader till.

Katarina insåg att det inte fanns någon nedtecknad proveniens på de insamlade föremålen och erbjöd sig att under de veckor som återstod av hennes praktiktid tillsammans med Birger göra en förteckning över föremålssamlingen. Samtidigt med det arbetet tog landsantikvarie Lars Sjösvärd och Katarina kontakt med Kriminalvårdsstyrelsen (sedan 2006 benämnt som Kriminalvårdens huvudkontor.) som motvilligt lovade att betala hyran fram till 30 juni. Det akuta hotet var sålunda undanröjt.

Efter arbetet med föremålsproveniensen skrev Katarina ett examensarbete i museologi, där hon utifrån kriminalvårdens historia och de värden som finns i att ha två äldre fängelsebyggnader i Gävle, formulerade vikten av ett bevarande av museet. Arbetet trycktes under våren 2001 som en rapport från Länsmuseum, vilken uppmärksammades av Kultur- och fritidsnämnden som gav Katarina i uppdrag att utreda frågan ytterligare. Den utredningen presenterades för kommunen i maj vilket resulterade i att kommunen finansierade hyran för andra halvan av 2001. Sen hände i stort sett ingenting...



Beslut om Fängelsemuseets framtid försenas

AB 2001-05-18

GÄVLE

Kultur- och fritidsnämnden har tillsatt en utredning som fått i uppdrag att ta fram förslag på hur Fängelsemuseet kan fungera i framtiden.

Utredningen är klar. De visioner som utredaren presenterar bygger på att det nuvarande Fängelsemuseet, det vill säga länshäktet, och cellfängelset tillsammans ska utgöra ett framtida fängelsemuseum.

Men kultur- och fritids-

nämnden tycker det är för tidigt att ta ställning ännu.

– Det är flera parter som är inblandade i det här. Innan vi kan ta ett beslut måste vi prata med statens representer och museets föreståndare, säger Ann Hedbom, ordförande i kultur- och fritidsnämnden.

Eventuellt kan ärendet komma upp på nämndens nästa sammanträde.

ERIK WIKSTRÖM

Fängelsemuseet får förlängd frist

Hoppet står till statliga kulturrådet.

GÄVLE

Fängelsemuseet är ett litet steg närmare ett bevarande. Nu hänger det på statliga kulturrådet.

I går, tisdag, hade kultur och fritid beredningsmöte inför nämndsammanträdet den 13 juni.

Med på mötet fanns bland andra länsantikvarie Lars Sjösvärd från länsmuseum samt Birger Lindroos och Katarina Kallings Nilsson från fängelsemuseet.

En av punkterna var fängelsemuseets framtid.

– Kommunen måste visa intresse för fängelsemuseet för att vi ska kunna få statliga bidrag från kulturrådet, säger Katarina Kallings Nilsson.

Och intresset tycks finnas. Enligt Katarina Kallings Nilsson blev det bestämt att kultur och fritid ska betala hyran för fängelsemuseet under de närmaste sex månader vilket innebär en

kostnad på knappt 9000 kronor. Fängelsemuseet skulle då få en tids respekt.

Vidare ska länsmuseum ansvara för föremålen med syfte att i framtiden driva museet under förutsättning att staten bidrar ekonomiskt.

– Kultur och fritid och länsmuseum går gemensamt in och uppvaktar kulturrådet, berättar Katarina Kallings Nilsson som är mycket nöjd med resultatet av beredningsmötet.

Om kulturrådet beviljar bidrag innebär det att fängelsemuseet får leva vidare i länsmuseumets regi, med en anställd som ansvarar för verksamheten och med kommunalt anställda guider.

Gefle Dagblad har förgäves sökt Ann Hedbom, kultur och fritidsnämndens ordförande, samt Lars Sjösvärd på länsmuseum för en kommentar.

MONIQA SWÄLAS

monika.swalas@gd.se
026-612001-06-06

Kultur- och fritid betalar hyran åt Fängelsemuseet

GÄVLE

Fängelsemuseet i Gävle har fått förlängd nådatid. Förhoppningsvis kommer nu kultur- och fritidsnämnden att bevilja pengar för sex månaders hyra, i väntan på att Kulturdepartementet tar ställning till museets framtid.

– En delseger, säger Katarina Kallings Nilsson, antikvarie vid Länsmuseum i Gävle.

I går träffade Katarina Kallings Nilsson delar av kultur- och fritidsnämnden för att diskutera Fängelsemuseets framtid. Mötet resulterade i ett förslag som går ut på att kultur- och fritid går med på att betala hyran för museet under sex månader och att Länsmuseum tar över ansvaret för inventarierna.

Därmed är fängelsemu-



KATARINA KALLINGS NILSSON

seets närmaste framtid säkrad. Men det är bara en tillfällig lösning i väntan på att Statens kulturråd tar ställning till museets löpande fortlevnad.

– De ska sedan avge ett yttrande till Kulturdepartementet, säger Katarina Kallings Nilsson, antikvarie vid länsmuseum i Gävle.

Även om lösningen är tillfällig tror Katarina Kallings Nilsson att framtiden ser lovande ut.

– Men än är frågan inte avgjord.

AB 2001-06-06

FÖRENINGEN FÄNGELSEMUSEET BILDAS

Allt eftersom sommaren framskred och ingenting hände, föreslog Katarina för Birgitta att enda möjligheten att rädda museet var att de själva gick in som ansvariga för det. Men för att kunna göra det var det nödvändigt att starta en förening. Samtidigt behövdes ett löfte från Kultur- och fritidsförvaltningen om ett framtida hyresbidrag. Ett sådant löfte kom, åtminstone för 2002, och därmed kunde Birgitta och Katarina påbörja arbetet med att hitta personer som var villiga att ingå i styrelsen.

Fängelsemuseet bildar förening

GÄVLE

På onsdag kommer en förening för fängelsemuseet att bildas. Föreningen kommer att fungera som part när museet ska söka pengar för drift och hyra av museet. Fängelsemuseet kommer att drivas som en ideell förening med en anställd intendent, Katarina Kallings Nilsson.

Tidigare har museifrågorna drivits av privatpersoner men kommunen behöver en part att förhandla med när

det gäller bidrag till drift och hyreskostnader.

Vilka som kommer att ingå i styrelsen blir klart först på onsdag men i föreningen kommer en adjungerande ledamot från länsmuseum att finnas med. Den trettonde december kommer föreningen att träffa kultur- och fritid, fastighetsverket, länsstyrelsen och Lätings för att diskutera vad som behövs för att få ha kvar fängelsemuseet. De drivande krafterna vill även

utöka verksamheten till att gälla cellfängelset.

- Trots kultur- och fritids bittra budget är Mats Öström mycket positiv till våra idéer, vilket gör att jag tror att vi på sikt kommer att få utdelning, säger Katarina Kallings Nilsson.

Hon berättar också att föreningen ska jobba aktivt mot skolorna och informera om fängelset i ett större sammanhang där bland annat mänskliga rättigheter och

samhällsfrågor kommer att ingå.

- I januari kommer vi så att bjuda in allmänheten till en informationskväll om föreningen för att värva medlemmar. Jag tror att många skulle kunna vara intresserade att vara med i den eftersom vi kommer att jobba med frågor som många andra museer inte tös beröra.

MONIQA SWÄLAS
026-15 96 28
monika.swalas@gd.se

GD 2001-11-13

40 13/11-01



Föreningen konstituerar sig 2001-11-14: Styrelsen bestod fr v av Rolf Nilsson, Katarina Kallings Nilsson, Birgitta Bohlund, Lars Sjösvärd, Birger Lindroos och till höger skymtar Anders Hammar. Invalda i styrelsen blev också Siv Eklöf, Anders Jansson, Lars Bohlund, Peder Mellander, Ingemar Svensson och Björn Ericsson.



Förening för fängelset

■ Föreningen Fängelsemuseet i Gävle är nu officiellt bildad. **Birgitta Bohlund** (bilden), initiativtagare till räddandet av gamla fängelset och fängelsemuseet, är ordförande i interimsstyrelsen. Till sekreterare valdes **Katarina Kallings Nilsson**, ideellt arbetande intendent vid museet, och till kassör valdes **Lars Bohlund**.



Ledamöter i föreningen är **Ingemar Svensson** från Länsmuseum, **Anders Hammar** ledamot för folkpartiet i kultur- och fritidsnämnden och **Rolf Nilsson**.

Till suppleanter valdes **Anders Jansson**, byggnadsantikvarie. Adjungerad ledamot är **Lars Sjösvärd** och suppleant **Peder Mellander**, båda från Länsmuseum.

Birger Lindroos, som byggt upp museet och kämpat för dess fortlevnad, är adjungerad ledamot och – givetvis – hedersmedlem.

I mitten av januari kommer föreningen att bjuda till en informationsträff och hoppas då få flera nya medlemmar.

GD 2001-11-19

När föreningen väl var bildad krävdes inför övertagandet av museidriften från och med 2002 ett lobbyingarbete för att uppmärksamma den vision föreningen hade om museet och vilken potential som fanns i att nu också cellfängelset var räddat och höll på att restaureras.

Katarina formulerade därför en debattartikel utifrån de tankar hon hade om hur museet skulle kunna vidareutvecklas också med utrymmen för utställningar i gamla fängelset. (Läs hela artikeln på nästa uppslag.) Längre hade det varit oklart vilka som skulle bli hyresgäster och därför oviss huruvida också museet skulle kunna få plats där. När det stod klart att Kulturföreningen Lättings skulle få flytta in, tog vi genast kontakt med dem och deras ansvariga chef Ninni Berggren Magnusson.

Efter diskussioner i samråd även med arkitekten Kersti Lenngren som fått uppdraget att anpassa lokalerna för Lättings, stod det klart att vi skulle få hela 10 celler till vårt förfogande.

Om vi skulle få fortsatt - och utökad - hyresbidrag från kommunen var dock ännu långt ifrån säkert.

Bidrag räddar fängelsemuseet

Kultur- och fritidsförvaltningen betalar hyran – men det är sista gången

GÄVLE
Fängelsemuseets framtid är räddad.

I alla fall ett år framöver.

Det står klart sedan kultur- och fritidsförvaltningen bestämt att betala hyran.

– Vi lägger 18 000 kronor.

Men det är staten som drar det stora lasset på 50 miljoner kronor för renoveringen, säger Mats Öström, chef för kultur- och fritidsförvaltningen.

Många turer

Det har varit många turer kring hur det ska gå med fängelsemuseet, som består av cellfängelset från 1847 och slottshäktet intill från 1732. Efter ett möte med ett flertal intressenter, bland annat länsstyrelsen, Länsmuseum, kultur- och fritidsförvaltningen samt Föreningen fängelsemuseet i Gävle och kulturföreningen Lättings, har läget klarnat något.

– Den gemensamma målsättningen är att vi ska skapa ett museum av nationellt intresse, säger Mats Öström.

Fängelseföreningen och Lättings kommer att driva museet när det står färdigt. Bakom sig har de Länsmuseum, som står som garant för projektet. Men än så länge saknas en viktig pusselbit för att få museet i färdigt skick – pengar. Några mer pengar från kultur- och fritidsförvaltningen blir det dock inte.

Pengar saknas

– Finansieringen på lång



BEHÖVER PENGAR. Katarina Kallings Nilsson, fängelseföreningens sekreterare, ska försöka få ihop pengar till museet. Foto: JENNY LUNDBERG

museet, säger Mats Öström.

Om ett år är det planerat att kulturföreningen Lättings ska betala hyran för byggnaden. Föreningen kommer att driva verksamhet i huset parallellt med museets verksamhet. I nära samarbete med fängelseföreningen, enligt Katarina Kallings Nilsson, föreningens sekreterare, som är mycket glad över att projektet lever vidare, och att staten går in och subventionerar hyran i ett år.

– Det känns ju jättebra. Vi är oerhört tacksamma. Det är ju bara en symbolisk hyra, säger hon.

pengar till min anställning. Det är meningen att jag ska anställas som intendent, säger hon.

Oklart när det öppnar

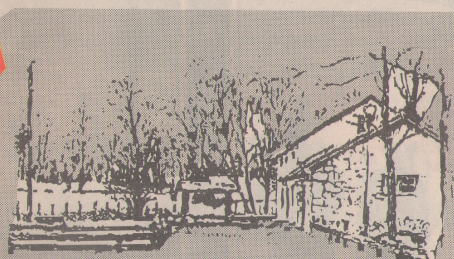
Hennes jobb blir sedan att söka pengar till museet. Kontakter är tagna med Kulturrådet och länsstyrelsen. Katarina Kallings Nilsson kan dock inte säga när museet ska stå klart.

– Upprustningen är klar om ett år. Då ska Lättings flytta in. Det hade varit toppen om museet kunde flytta in då också.

JONAS EDLUND

Arbe

AB 2001-12-15



HJÄRTLIGT VÄLKOMNA TILL

Högbo Julmässa

VID FESTPLATSEN

Söndagen 16 dec kl 12-17

HANTVERKARE I ARBETE
med hemslöjdsförsäljning

Fängslade museum värt att satsa på!

DEBATT

VAR FINNS det museum, vars huvudsyfte är att påminna oss om att människan inte enbart är en skapare av sköna ting, utan att hon även är ond och destruktiv? Det museum finns inte. Inte det, som med ett samlat grepp i insamling, dokumentation, forskning och utställningar inriktar sig på samhällets mörkare sidor, de "goda intentionernas misslyckanden" och människans tillkortakommanden. Det museet vill vi gärna skapa i Gävle.

Vår vision bygger på en vidareutveckling av det befintliga Fängelsemuseet, beläget invid slottet. Museet är inrymt i det före detta läns-häktet, eller slottshäktet som det även kallas, med anor från medeltiden, vilket var i bruk innan det bredvidliggande cellfängelset byggdes och togs i drift 1947. I visionen ingår även cellfängelset, som efter att ha varit rivningshotat i många år, men sedan 1998 är byggnadsmyndighetsförklarat, nu restaureras för Kulturföreningen Lättings som i början av 2003



tings som i början av 2003 kommer att öppna de tidigare stängda portarna för sin verksamhet.

TANKEN ÅR, att som komplement till Lättings verksamhet, bygga upp ett Fängelsemuseum som i autentisk miljö ska levandegöra gängna tiders fängenvård. Museiverksamheten ska bedrivas med visningar och utställningar både i slottshäket och i cellfängelset. Slottshäket representerar det medeltida straffsystemet, där den förmodat skyldige satt häktad i avvaktan på straff, vilket antingen var bötes-, skam- och/eller kroppsstraff. Cellfängelset i sin tur, är det fysiska beviset för den stora reformeringen av straffsystemet, som ägde rum under 1840-talet, då frihetsberövande i form av fängelse med isolering i ensamcell, blev det som kom att ersätta både skam- och kroppsstraffen. Utställningarna, som skall byggas upp med i huvudsak föremål från Birger Lindroos samlingar i det befintliga Fängelsemuseet – vilka till stora delar härrör från cellfängelset – kan en mängd intressanta teman lyftas fram ur ett historiskt och samtida perspektiv. Fängelsemuseum bör i detta göra sig mer delaktigt i den pågående samhällsdebatten och våga ställa civilisationskritiska frågor om vårt demokratiska samhälle. Vad har fängelser, brottslighet och våld, eller medeltida, bisarra straff med demokrati att göra, frågar sig då kanske någon? Mycket, då kriminalvårdshis-

toria inte är ett enskilt fenomen, utan måste tolkas i relation till de ekonomiska, politiska, sociala och kulturella förhållanden som rådde i dåtid och råder i vår samtid. Genom sådana perspektiv, kan människor ges insikter och ökad medvetenhet om att vårt eget handlande och de ställningstaganden vi gör, har betydelse för upprätthållandet av demokratin. Fängelsemuseum bidrar i detta till ett historiskt medvetande, ett "tänkande i tid" hos den enskilde individen, vilket kan ge en ökad förståelse för samhällets förändringsförmåga och för "den andre". Syftet? Att samtliga medborgare ska känna att de är en betydande resurs i samhället.

DEN STÖRSTA målgruppen för Fängelsemuseum är barn och ungdomar, som under sin skolgång ska kunna erbjudas en mängd visningsteman, valda utifrån åldersgrupp och det ämne man för närvarande läser. Skolorna har redan insett vilket hjälpmedel Fängelsemuseum är, och än mer skulle kunna bli för dem i undervisningen. Trots att museet ännu inte är en realitet i cellfängelset, får vi dagliga förfrågningar från lärare, som önskar boka visningar för sina skolelever. För att bredda utbudet på museet, är det även tänkt att tillfälliga utställningar och arrangemang ska kunna anordnas. Lämpliga samarbetspartners i detta bör vara intresseorganisationer som är involverade i frågor som bland annat berör mänskliga



Plats för museum? Stora och långtgående planer finns för fängelsemuseum och cellfängelse i Gävle. För dem pläderar här Katarina Kallings Nilsson från Föreningen Fängelsemuseum i Gävle. På nedre bilden Birger Lindroos, som byggt upp ett omfattande arkiv om fängelsemuseum.

ARKIVBILDER

rättigheter, flyktfrågor, brottsförebyggande åtgärder och brottssoffers skydd i samhället. Med tanke på att dagens kulturinstitutioner måste inriktas sig på att bli ekonomiskt självbärande, och inte enbart förlita sig på statliga och kommunala bidrag, ska Fängelsemuseum även samarbeta med lokala och regionala turistbyråer, eventföretag och bussarrangörer för att göra detta till en turistattraktion. Företag, myndigheter och organisationer ska också kunna erbjudas att för-

lägga konferenser, firmafester och sammanträden till cellfängelset och museet. En lockelse i sammanhanget kan vara, att de mörka, tegelvalvslagna källarutrymmena, där fångar tidigare suttit isolerade i madrasserade straffceller, kommer att kunna utnyttjas för sådana ändamål:

VI VILL VERKA för att Fängelsemuseum blir ett "Centrum för svensk kriminalvårdshistoria", där det förutom utställningar ska byggas upp ett forskararkiv, dit både

släktforskare och historiker – professionella, som amatörer – ska kunna vända sig. Birger Lindroos omfattande arkiv skulle kunna utgöra grunden i uppbyggandet av ett sådant. Sammantaget kan museet bli, inte bara ett lokalt, utan även ett nationellt eftertraktat besöksmål som Gävle kommun skulle kunna utnyttja i sin marknadsföring. Även slottet – som trots sitt centrala läge, länge varit en vit fläck på Gävles turistkarta – ingår i vår vision om att "återvinna" och utnyttja de fysiskt dominan-

ta bevisen över "den offentliga makten", som vi har så centralt belägna i staden, till något vi alla kan vara stolta över att visa upp.

VAD ÅR DET då som hindrar oss från att genast realisera dessa planer? Finansieringen, så klart. Inget museum klarar av att vara självbärande, då besöks- och visningsavgifter inte kan täcka driftskostnaderna. För den främsta målgruppen, barn och ungdomar, vill man också gärna kunna erbjuda gratis inträde, samt visningar till en så låg kostnad som möjligt. Verksamheten måste därför finansieras via subventionering, vilket betyder att vi för driften av museet är beroende av bidrag från både stat och kommun. Vad detta innebär för våra planer i dagsläget, då Kultur & Fritid – som är positivt inställd till våra visioner – har ett besparingskrav på fem miljoner för nästa år, behöver här inte närmare beskrivas:

Men, då vi inte fegt vill sitta och invänta en framtid som kanske blir bättre, satsar vi nu friskt för att den ska bli det. För att samla dem som vill verka för att dessa planer för Fängelsemuseum ska realiseras, har vi nu startat en ideell förening i vars regi museet ska drivas och marknadsföras. År Du intresserad av att var med i denna förening? Alla resurser hälsas välkomna!

KATARINA KALLINGS NILSSON
Föreningen Fängelsemuseum i Gävle

Samtidigt som vi övertog driften av Birger Lindroos fängelsemuseum i slottshäktet, började föreningen direkt att söka medel ur olika fonder för att kunna finansiera uppbyggnaden av helt nya utställningar i cellfängelset. Katarina fick då uppdraget att ta fram ett utställningssynopsis som underlag för dessa ansökningar. Tanken var att separera kriminalvårdens historia i två delar. I cellfängelset ville vi skapa en utställning om tiden från och med mitten av 1800-talet då vi började isolera de dömd från samhället och från varandra enskilt i cell.

I slottshäktet ville vi i ett senare skede skapa en utställning om den tid då i Sverige då vi hade offentligt verkställda skam- och kroppsstraff, och de misstänkta satt häktade i urusla arrester. För att logistiskt klara av detta planerade vi att hålla Birgers utställning i slottshäktet öppet så långt det var möjligt och sedan stänga tillfälligt i och med öppnandet av utställningarna i cellfängelset. Därefter tänkte vi oss söka ytterligare medel för den nya utställningen i slottshäktet. När vi nu läser de gamla pressklippen från tiden, kan vi dock konstatera att de tidsramar vi satt upp för projekten var väl optimistiska!

Cellfängelset snart redo för nya gäster

GÄVLE

Renoveringen av det gamla fängelset pågår för fullt.

Tio celler i cellfängelset kommer – om allt går enligt Fängelsemuseets planer – att om ganska precis ett år vara tidstypiskt inredda eller innehålla montrar med olika teman.

För att planera utformningen av det nya museet söker de nu pengar ur kommunstyrelsens donationsfonder.

Staten har sedan tidigare bidragit med 50 miljoner till en totalrustning av den svamp- och mögelangripna byggnaden. 1997 byggnadsminnesförklarades fängelset, och tanken är att ursprungsmiljön ska lyftas fram. Till årsskiftet ska det vara klart och då hoppas fängelsemuseet kunna inbegripa även cellfängelse delen i sin verksamhet.

Sju straff- och isoleringsceller vill vi använda, och tre eller fyra av dem kommer att utformas som autentiska miljöer, berättar Katarina Kallings Nilsson som är sekreterare i Föreningen Fängelsemuseet.

Museet söker mer pengar

Resten av cellerna kommer att fyllas med montrar med olika teman. Nu under hösten ska jag försöka pussla ihop föremål, ta fram tidstypiska fängelsekläder och fundera över hur cellerna ska utformas. Tanken är att de ska spegla cellfängel-

sets utveckling från starten 1847 till slutet 1986.

Men till det behövs pengar. Museet har redan fått sammanlagt 125 000 kronor från länsstyrelsen och Gästriklandsfonden, men har nu sökt ytterligare 100 000 kronor ur kommunstyrelsens donationsfonder.

Tanken är att jag ska dammsuga landets läns museer på museiföremål, men också resa runt till andra fängelsemuseer, säger Katarina Kallings Nilsson.

Ett museum i två olika hus

Besökarna ska i framtiden bland annat kunna se på rymningsverktyg, lära sig om bestraffningsmetoder och den sista avrättningen i Gävleborg 1893.

Det blir ett museum men två byggnader, eftersom vi ju också har slottshäktet från 1700-talet, berättar Katarina Kallings-Nilsson. Det är unikt att vi på det här sättet kan beskriva två olika kriminalvårdssystem, från kropps- och skamstraff till den stora cellfängelsereformen 1840. Då kom man på att man i stället skulle låsa in och gömma människor.

Gävles fängelse var det fjärde cellfängelse som byggdes i Sverige, och på den tiden var det en jämförelsevis stor byggnad. Den syntes milsvida ifrån och demonstrerade makt, samtidigt som den var en trygghet för medelklassen.

Man glömer ofta att i slutet av 1800-talet betydde livstids fängelse först tre år i total isolering, förklarar Katarina Kallings Nilsson. Man hade tystnadsplikt och arbetsplikt, så du kan ju tänka dig vilka mentala problem det skapade!

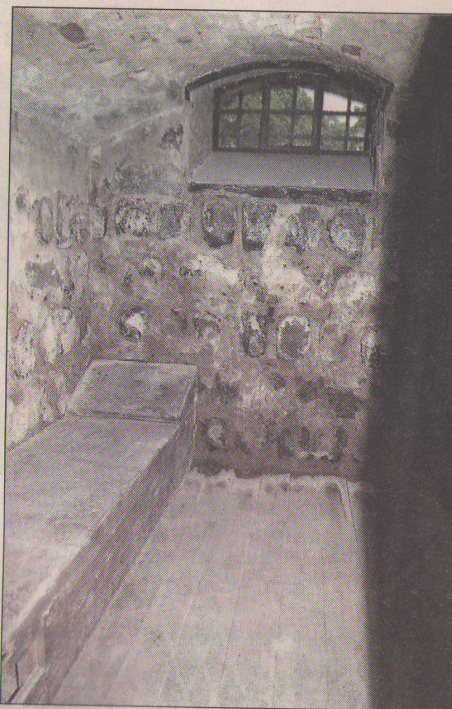
Många skolor har redan besökt museet, men Katarina Kallings Nilsson hoppas kunna utöka den verksamheten.

Det handlar inte bara om hur man förr dömd fängar, utan hur man ska

behandla sina medmänniskor i dag, säger hon. Barnen måste tidigt få en förståelse för att ett våldsamt samhälle leder till våldsamma straff.

2 000 besökare hittills

Sedan februari har museet haft bokade visningar och öppet för allmänheten på helgerna. Hittills har drygt 2 000 besökare kommit.



ISOLERING. I slutet av 1800-talet betydde livstids fängelse först tre år av total isolering med tystnads- och arbetsplikt.

Foto: STEFAN TKATJENKO

Uppbyggnaden av utställningarna i cellerna hoppas de kunna börja med i januari, så att det nya museet vara klart i höst. Från årsskiftet kommer Lättings vara huvudhyresgäster och tanken är att det gamla fängelset ska bli ett slags kulturcentrum.

SANDRA WEJBRO

tel. 026-15 93 60

sandra.wejbro@ga.se

AB 2002-08-22



Det gamla fängelset som stått öde under många år och dessutom drabbats av svåra angrepp av hus-svamp och mögel, kom att genomgå en totalrestaurering för ca 62 milj kronor. Om det arbetet kan man läsa i Statens Fastighetsverks rapport "Fd Länsfängelset i Gävle - rapport efter ut- och invändig upprustning 2000-2003."

För den som är intresserad av att läsa om hela händelsförloppet i striden om räddandet av fängelset och statens tvångsinlösen av byggnaden för att kunna byggnadsminnesförklara den kan läsa Katarina rapport "Två fängelser och ett museum" som finns omnämnd på tidigare sidor här.



Fängelse- museet får en halv miljon kronor

GÄVLE

Fängelsemuseet i Gävle har fått bästa tänkbara julklipp.

En halv miljon kronor från länsstyrelsen och nästan lika mycket från Gästrikofonden gör att man om någon månad kan börja bygga utställningar i det nyrustade cellfängelset.

– Nu är vi alldeles själglada, säger Katarina Kallings Nilsson, projektledare på Fängelsemuseet.

Många av de prylar som finns i det nuvarande museet i gamla slottshäktet kommer att flyttas över till cellfängelset. Där kommer besökare att kunna gå en historisk vandring från cell till cell, från 1847 då cellfängelset öppnades till 1986 då det stängdes.

Olika teman

De tio cellerna kommer att ha olika teman, bland annat kända brottslingar och medias intresse för brott och straff.

Utställningarna i cellfängelset kommer att vara färdiga någon gång i höst.

Sedan är det dags att ta itu med det gamla slottshäktet, som öppnades redan 1732 och har anor från 1500-talet.

– Vi har tänkt rekonstruera de gamla miljöerna. Det finns gamla underjordiska fånghålor och så. Vi har inte så mycket saker från den tiden själva men vi ska låna in en del från Nordiska museet, säger Katarina Kallings Nilsson.

Men för att den delen ska bli verklighet krävs mer pengar. Totalt kostar hela projektet nämligen två miljoner kronor. En ansökan på en halv miljon ligger hos landstinget och resterande summa söks från stiftelsen Framtidens kultur.

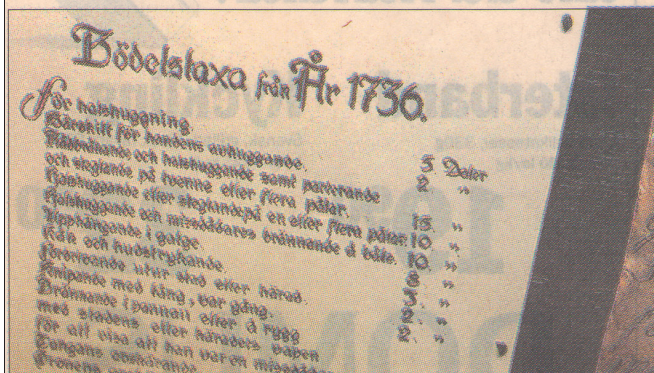
HANNA JANSSON
AB 2002-12-20



Konst. Fängelsemuseet har en egen liten avdelning med konst. Här hänger bland annat fången Leopold Petterssons vackra tavlor som han målade 1913-14 när han satt för otukt med minderårig. Katarina Kallings-Nilsson (till höger) är guide.



Dödscell. I dödszellen satt pietisten Peter Schaefer för att ha spridit irländor. Dödsstraffet verkställdes aldrig och Schaefer blev kvar i 16 år. Ansiktsmasken till vänster användes av fångarna i cellfängelset eftersom de skulle vara anonyma för varandra.



Bödelns prislista. En halshuggning kostade fem daler men skulle bödeln krossa alla ben i fångens kropp, halshugga honom och stycka kroppen kostade det hela 15 daler.



Gåva. 1977 var ett antal fångar på besök hos Sandvik. I gåva fick de varsitt bågfilsblad!

Guidad tur i straffets hi

GÄVLE

Mitt i centrala Gävle utspelade sig fasansfulla saker under flera hundra år. Inte heller nu är platsen speciellt trevlig och gästvänlig. Men ett fängelse ska nog inte vara trevligt, inte ens om det förvandlats till ett museum.

Fängelsemuseet har guidade turer i de gamla fängelsehålorna varje helg och många söker sig dit för att få veta ett stycke historia.

Redan innanför den bastanta dörren smyger en lätt klaustrofobisk känsla sig på besökarna.

Det är trångt, lågt i tak och dåligt med luft. Men betyd-

ligt värre var det för dem som satt häktade här en gång i tiden då fukten dröp om väggarna, iskylan gick genom märm och ben och maten var nästan obefintlig.

Häkte från 1792

Häktet förstördes vid en stadsbrand så det som finns i dag är det häkte som återupbyggdes 1792. Då handlade det inte om fängelsestraff utan om kropps- och skamstraff. Först i mitten av 1800-talet blev fängelsestraff vanligt.

Katarina Kallings-Nilsson, en av museets eldsjälar och guider, berättar att i det

trånga utrymmet kunde upp till tio fångar sitta i flera år innan de dömdes.

Den dömda kunde ställas ut på Rådhusorget i halsjärn eller dömas till spöslitning eller ris. 40 spö för männen och 30 ris för kvinnorna.

Hon berättar vidare att det kvarter där förvaltningshuset finns i dag fått sitt namn efter ett annat straff, trähästen. Trähästen hade vass rygg och den som dömdes att sitta på hästen försågs med tunga vikter runt benen för att göra plågan än värre.

Dödsstraff vanligt

Dödsstraff var vanligt men

troligen dog betydligt fler i häktet än under bilan.

Ofta var det fattiga som satt här. De stal för att få kläder och mat, berättar Katarina Kallings-Nilsson och visar fängkistorna under häktesgolvet som troligen är från 1500-talet.

1810 satt en kvinna här i nio dagar innan hon dog.

Men tiderna förändrades och 1847 byggdes cellfängelset.

Cellfängelset har nyligen rustats och ska ge plats för Lättings men dit ska även fängelsemuseet flytta under våren och få betydligt större utrymme än i dag.



Foto: ANNAKARIN BJÖRNSTRÖM

Håla. De som inte kunde betala sina böter fick sitta i fängskistan på vatten och bröd i mörker och kyla. Det var inte ovanligt att fångar dog i hålan.

istoria

I samband med rustningen hittade byggjobbarna stycken av fängelsehistoria som någon gång i höst kommer att visas för första gången. De hittade smugglad korrespondens mellan fångarna i ventilationstrummorna. Den äldsta lappen är för 1913.

Helt isolerade

Fångarna satt helt isolerade på den tiden men meddelade sig med varandra genom att hissa små lappar på snören och med knappar som tyngd i botten mellan ventilerna. Ungefär 1 000 små lappar har bevarats.

De föremål som finns på fängelsemuseet ska placeras i tio celler i det gamla cellfängelset.

Det blir både teman och några autentiska celler, berättar Katarina Kallings-Nilsson. Någon gång i höst kommer allt vara klart och då kan besökarna även få ta del av den något modernare fängelsehistorien där haschpipor, knivar, sprutor och mobiltelefoner ingår.

MONIQA SWÄLAS
026-15 96 28
monika.swalas@gd.se

GD 2003-01-270



MÅNGA BESÖK. Fängelsemuseet i Gävle har haft många besökare i vår, berättar projektledaren Katarina Kallings Nilsson. Foto: JENNY LUNDBERG

Fängelsemuseet drar besökare

Fängelsemuseet i Gävle har varit mycket välbesökt i vår. I mars räknade museet in 600 besökare och två till tre visningar per dag har anordnats för bokade grupper. Totalt besökte 1 100 personer Fängelsemuseet under perioden januari till och med mars.

Ett fantastiskt intresse från både vuxna och barn, säger projektledaren Katarina Kallings Nilsson om besöksiffrorna. Vi har haft mycket skolvisningar. Och nu har vi släppt in förskolorna också. Det har varit populärt. Det är viktiga värdegrundsfrågor, säger hon.

Fängelsemuseet är öppet sista dagen för allmän visning söndagen 27 april. Därefter stänger museet för uppbyggnad av nya utställningar i både cellfängelset och slottshäktet. Det nya Cellfängelset öppnar i oktober-november i år. Slottshäktet öppnas i januari 2005. Men bokade grupper kan besöka Fängelsemuseet till skolorna slutar i vår.

AB 2003-04-16

Under våren 2003 börjar det dra ihop sig för Birger Lindroos museum i slottshäktet, då vi förbereder oss för att bygga den nya utställningen i cellfängelset.

I juni stängde vi definitivt och började packa ihop och flytta bort de föremål som var tänkta att visas i cellfängelset.



Rolf Nilsson

Lättings officiellt på plats

AB 2003-02-27

Presenter och uppvaktnings när nyrenoverade länsfängelset invigdes

GÄVLE

I går var det officiell invigning av gamla länsfängelset efter de senaste årens omfattande renovering.

Kulturföreningen Lättings som flyttat in fick presenter av uppvaktnings kommunalrådet Carina Blanck och riksbibliotekarie Christina von Arbin höll invigningstal.

Kommunalrådet Carina Blanck passade å kommunens vägnar på att tacka alla de som bidragit vid upprustningen av huset och hann med att likna "lättingarna" vid hussvamp.

– Ibland håller de sig stilla, men rätt som det är tar de och sträcker ut en arm, växer och förflyttar sig, förklarade hon för åhörarna och tillade att hon var glad över att lokalerna nu fylls med liv igen.

Fick present

– Ett hus utan innehåll förfaller, hur upprustat det än är, sa Carina Blanck, hälsade Lättings välkomna och överräckte en inflyttningspresent från kommunen i form av litteratur över Gästriklands historia samt en tom gästbok.

Fyll sidorna med framtid



INFLYTTNINGSPRESENT. Kommunalrådet Carina Blanck passade föreningen Lättings Aino Calmeyer och Ninni Berggren Magnus länsfängelset.

Samtidigt som Lättings flyttade in i cellfängelset påbörjade vi arbetet med den nya utställningen. Men då vi långt ifrån hade full finansiering för det vi ville åstadkomma bildade vi en marknadsgrupp bestående av styrelseledamöterna Rolf Nilsson, Mats Wiberg och Björn Ericsson som fick i uppdrag att finna sponsorer till utställningsproduktionen. De lyckades långt över förväntan att hitta företag i Gävle som var villiga att gå in och stötta oss med framför allt material som färg, virke, glas och teknisk utrustning.



GD 2003-09-01

Idogt samlande. Hundratals föremål som använts på fängelser finns i Kurt Skölds samling. Han är glad att Gävles fängelsemuseum ska ta hand om den.

Samlade fängelseföremål till Gävle

YSTAD/GÄVLE

Ystadsbon Kurt Skölds livslånga samlande av gamla föremål från fängelser ser ut att hamna i Gävle.

– Vi värderar de här föremålen enormt, säger fängelsemuseets projektledare Katarina Kallings Nilsson som vill att museet köper samlingen.

Hon stannade till hemma hos Kurt Sköld i Ystad på sin semester för att titta på de historiska fängelsepyrlar som han samlat under hela sitt vuxna liv. Också Kurt Sköld är nöjd med besöket och med att hans samling är på väg till Gävle.

– Det är väldigt fint att man bevarar vad Lindroos åstadkommit. Inget är lämpligare än att mina grejor kommer dit.

Hoppades på Ystad

Han är glad att hans samling och kunskapen om den ska leva kvar och komma allmänheten till del, även om han egentligen hade hoppats att

den skulle stanna i Ystad. När det gamla fängelset Hvita Brigen byggnadsminnesförklarades 1989 tänkte han att det skulle vara rätt stället för samlingen. Men så blev det inte.

– De brast i bevarandet, anser han.

Möbler och kläder

Han kritiserade myndigheterna och berättar att de därför inte har så goda relationer. Han är också mycket besviken på kriminalvården för deras sätt att sköta omhändertagandet av gamla föremål.

Kurt Sköld, som idag är 76 år, började arbeta inom kriminalvården 1949. I tjänsten har han besökt också det gamla Gävlefängelset när det var i bruk.

Under åren har han samlat bland annat möbler och kläder som använts för på fängelser. I samlingen finns också en straffstock, en stupstock och en skarprättare. Dalmans bilor berättar han. Det mesta ligger redan ned-

packat i väntan på transport norrut. Kurt Sköld, som numera ägnar sig åt bland annat Nadinafonden, säger att det känns bra att få lite plats i källaren.

På tisdagen presenterade Katarina Kallings Nilsson samlingen för museets styrelse. Den gav klartecken för att ragga fram pengar till att köpa in den. Huru mycket de hundratals föremålen kostar vill varken hon eller Kurt Sköld berätta.

– Men det är inga pengar alls att ta om, säger Katarina Kallings Nilsson.

Det handlar om ersättning för utlägg under samlandet.

Söka bidrag

Några pengar finns dock inte i museibudgeten idag eftersom allt går till att bygga upp utställningarna. Museet ska därför söka bidrag från sponsorer. Katarina Kallings Nilsson tror dock inte att pengarna ska bli något problem.

ANNA BAGGE



Citadellet

För att kunna skapa kriminalvårds-historiska utställningar är det ett absolut krav att känna till utbudet av museer och byggnader med anknytning till brott och straff. Därför begav sig Rolf och Katarina ut på en veckas sommarturne för att försöka täcka in så mycket som möjligt av vad som då fanns i södra Sverige.

Resan gick från Kalmar slott, till Sturkö tvångsarbetsanstalt, Kastellet i Karlkrona, Ystad cellfängelse, Citadellet i Landskrona, Varbergs fästning och dess cellfängelse, och sen slutligen Carlstens fästning i Marstrand.

I Ystad passade de på att hälsa på fd kriminalvårdaren Kurt Sköld som under många år samlat föremål till ett museum han ville skapa i gamla Ystadsfängelset, men som av olika orsaker aldrig kom att realiseras. Kurt beslutade sig därför att sälja hela samlingen till oss, vilket vi fick finansiellt stöd ifrån Gävle kyrkliga samfällighet till att kunna köpa.

De reste även till Finland och Fängelsemuseet i Tavastehus, vilket var extra spännande då det är inrymt i ett cellfängelse lika som vårt.



Galgen på Carlstens fästning



Utställningen Codex, Kalmar slott



Tavastehus

”Tack vare Birgers genuina intresse för fångvårdshistoria och den nya föreningens kreativitet, kunde hans livsverk leva vidare. Så som han så gärna ville.” avslutar Jan G Ljungström sin nekrolog över Birger Lindroos. Finare kan det inte sammanfattas.

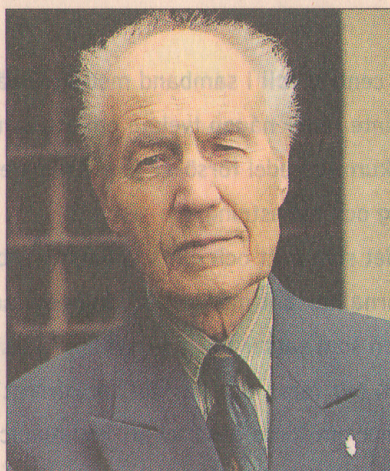
Utan Birger Lindroos insamling av föremål från många av landets anstalter, då främst från Gävle och Hudiksvall, hade vi aldrig kunnat skapa det museum vi har idag. Han är det fundament vi står på! Jag vill dock inte dölja att det blev mycket jobbigt för Birger när han insåg att det museum han skapat troligtvis inte skulle få förbli så som han ville. Hans önskan var ju att föremålen skulle få fortsätta att visas på det sätt han iordningsställt dem, och han blev då mycket upprörd över mina tankar och visioner om en vidareutveckling. Jag har förståelse för hans ilska, då det nog inte var så enkelt att en yngre förmåga, tillika kvinna, kom invirvlande och började slita och dra i det han med sådant engagemang byggt upp. Jag hoppas och tror mig dock veta att han till slut förlikade sig med tanken. Min förhoppning är att han nu i sin himmel kan vara stolt över det vi har lyckats åstadkomma.

Katarina

Han grundade en turis

MINNES VART

■ En av Gävles mest framträdande kulturpersonligheter, Birger Lindroos (BILDEN), har lämnat oss. Hans namn och ansikte blev välkänt i samband med det fängelsemuseum han grundade och drev i nära 25 år. Birger arbetade inom kriminalvården i drygt 50 år. När Kriminalvårdsstyrelsens nybildade gävlerregion flyttade in i det gamla slottshäktet (på slottsområdet) 1978, blev Birger intresserad av byggnadens historia. På sin fritid började han läsa och samla uppgifter och så småningom såg han till att det gamla arrestutrymmet



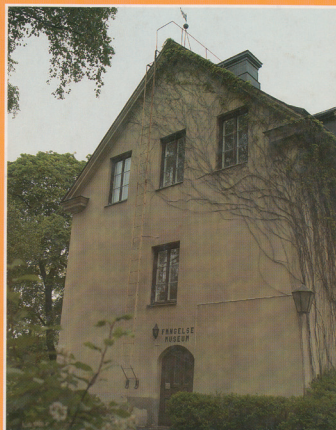
snyggades till. Hans tanke var att samla föremål från en svunnen tid och visa dem för husets besökare. Vid restaureringen fick Birger hjälp av såväl kollegor som fångar i aktiv tjänst, det vill säga att de just då avtjänade ett straff.

BIRGERS fängelsemuseum

blev landets första och enda i autentisk miljö och snabbt en turistattraktion i Gävle. Med Birgers deltagande i radioinslag och föredrag om fängelsemuseet, ökade givetvis tillströmningen och genom åren har tusentals besökare lyssnat till Birger, som med djupa kunskaper och inlevelse berättat de mest makabra fångvårdshistorierna.

BIRGERS SYFTE var att via muntlig och skriftlig information och en dialog med besökarna ge en realistisk bild av gångna tiders straff och livet i fångvärlden. Det var också helt naturligt att nutida påföljdssystem diskuterades. Hans måtto var att ge besökarna kunskap, känsla och upplevelser i en autentisk miljö. Sedan Birger pensionerats som biträdande region-

Birger Lindroos
Jan G Ljungström



Slottshäktet som blev
Fängelsemuseum

- en dokumentation av gamla länshäktet i Gävle.

Förutom det historiska dokument över både slottshäktet och cellfängelse som Birgers och Jans bok är, har den även kommit att bli en viktig dokumentation över Birgers livsverk och det museum han skapade i slottshäktet.

statattraktion i Gävle

chef 1986, kunde han på hel-
tid engagera sig i och utveck-
la sitt museum.

FÖR DRYGT tio år sedan lärde
jag själv känna Birger för för-
sta gången. Det var i samband
med forskning på samma
område som vi fick kontakt
och trots ålderskillnaden
blev vi snabbt kompisar. Vi
hjälpste varandra, hade ut-
ställningar och gjorde många
arkivbesök tillsammans, i hu-
vudsak i Stockholm och
Härnösand. Där fick vi upple-
va många roliga episoder. Ett
lite annorlunda projekt som
vi båda arbetade med sedan
våren 2001, var sökandet
efter den omtalade "Under-
jordiska gången" på slottsom-
rådet. De sista åren hade vi
också många och långa dis-
kussioner om fängelsemu-
seets framtid. Birger ville

trappa ned och sommaren
2001 slutade han som muse-
ets intendent och överlämnade
sitt livsverk i andra intres-
sents händer. Som ett bevis
på sitt engagemang och out-
tröttliga arbete med sitt
fängelsemuseum, fick han
samma år Gävle kommuns
kulturstipendium.

BIRGER PUBLICERADE en hel
del artiklar inom kriminal-
historia, men ville så gärna
dokumentera länets fäng-
vård och fängelsemuseets his-
toria i bokform. När han till-
frågade mig om ett samar-
bete, blev svaret omedelbart ja.
Under drygt ett år, med start
våren 2001, arbetade vi med
källforskningar och manus.
Produkten växte fram och i
december 2002 låg vår bok
"Slottshäktet som blev
fängelsemuseum" på bok-

diskarna. Birger var lycklig
och stolt. Han menade att
boken blev en fin avslutning
på alla hans år med fängvård
och kriminalhistoria. I början
av 2002 startades Föreningen
Fängelsemuseet i Gävle som
nu ansvarar för driften och
för att utveckla museiverk-
samheten i det befintliga
slottshäktet och det intellig-
gande cellfängelset. Tack vare
Birgers genuina intresse för
fängvårdshistoria och den
nya föreningens kreativitet,
kunde hans livsverk leva vi-
dare. Som han så gärna ville.

EN FÖRSOMMARDAG i slutet
av maj lämnade han oss. En
god vän och forskarkollega är
borta, men han finns med oss
för alltid i våra hjärtan.

JAN G LJUNGSTRÖM
lokalhistoriker

Fängelset öppnar portarna

Den 10 januari öppnar Fängelsemuseet i Gävle, Sveriges första i sitt slag.

– Museet visar mycket av samhällets bakslida, säger projektledaren Katarina Kallings-Nilsson.

Museet ligger tillsammans med Lättings kulturhus i det gamla fängelset på Hamiltongatan intill slottet. Av de tidigare 100 cellerna har tio behållits och fått en tidstypisk renovering från åren 1847–1986.

– Vi är ett museum. De övriga i landet har enbart utställningar, säger Katarina. För att vara ett museum ska man arbeta med insamling, dokumentation, vård, utställning och på sikt även forskning.

I den första cellen träffar man en kvinna med ett nyfött barn och en pojke på tre år. Kvinnan har stulit mat till sin familj. Året är 1850. Sängen är en hängmatta och i ena hörnet står toalettbänken med pottan. Det är lätt att föreställa sig stanken och hygien. På sex kvadratmeter tillbringade de sin vardag vilket måste ha varit en form av mänsklig tortyr.

Fängelsemuseet skildrar många gripande människo-

stöd av sponsorer.

1986 STÄNGDES det gamla fängelset och en cell har bevarats från det året. I rummet finns en påslagen tv med inslag från Norrmalmstorgsdramat, porrtidningar, en anslagstavla med klotter, potta och en stökig säng. Allt ger intryck av att fången bara lämnat rummet för en kort stund.

Fängelsemuseet drivs av en ideell förening, som fått pengar ur fonder och bidrag från sponsorer och föreningens 170 medlemmar. Gävle kommun ger ett hyresbidrag på 50 000 kronor per år.

Ursprunget till museet var Birger Lindroos, med ett förflutet i kriminalvården, som tillsammans med Sture Swing räddade många föremål från den gamla anstalten. Birgitta Bohlund, i dag ordförande i museets styrelse, var aktiv i debatten om fängelset framtid.

Katarina fick uppdraget av Länsmuseum och Kultur & Fritid att dokumentera fängelseföremålen och verksamheten vid slottshäktet, samt göra intervjuer med Birger Lindroos.

2001 bildades fängelseföreningen och efter mycket debatt tvångsinlöste staten fängelset som ansågs vara kulturhistoriskt betydelsefullt. Riksantikvarieämbetet köpte huset och renoverade för totalt 60 miljoner kronor. I dag förvaltas byggnaden av Statens Fastighetsverk.



FORMGIVARE. I den här cellen på sex kvadratmeter bodde en mamma flera år med sitt nyfödda barn och sin son på 3 år. Katarina Kallings-Nilsson och Desirée Kjellberg har utformat miljöerna i museet.

anonyma för att hindra konspirationer och kontakter fångarna emellan efter frigivningen. Den sista masken användes av en kvinnlig fånge 1955, berättar Katarina och visar tygmasken med hål för ögonen.

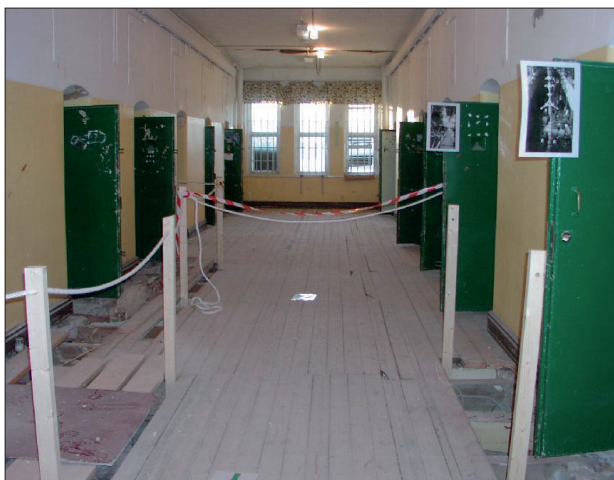
SLÄPP FÅNGARNA loss det är vår – är rubriken på en cell. På slutet av 70-talet rymde några fångar. Innan de stack så skrev de dessa ord på muren. Här får vi veta hur fångarna höll kontakt med varandra inom fängelset men också hur de på olika sätt för-

KATARINA KALLINGS-NILSSON visar en ansiktsmask som skulle hålla fångarna anonyma, så att de inte kunde ta kontakt med varandra efter frigivningen.



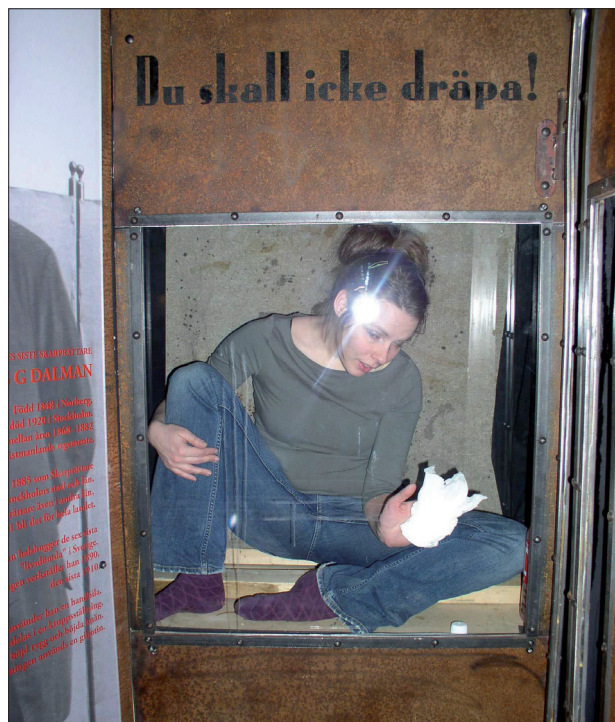
Tidningen Gävle, dec 2003

Då var det då äntligen dags för öppning av utställningen "Hotell Hamilton" i januari 2004. Fotografierna nedan visar hur det såg ut före och efter restaureringen av vår cellkorridor på B-botten i fängelset.





Vår formgivare Desiree Kjellberg gjorde en mall över hur montern i cell 43 skulle se ut, och på bild två put-sar hon glaset innan skarprättarbilan läggs på plats.



Våra dockor fick åka trångt i baksätet på en personbil på E4:an från Stockholm. Vi kan än idag skratta åt hur förbipasserande bilister kan ha uppfattat det hela!



På högra bilden snyggas Stickan till av dockmakare Eva Rahmqvist och han får då också sina fina tatueringar.



"Den förlorade sonens återkomst" var i dåligt skick och lämnades för konservering hos Per Mattsson.

Trånga celler är en utmaning att ljussätta - än värre med utrymmen under golv - men har man med proffs från Ljusdesign i Gävle att göra, så blir resultatet bra!



Instängt i Gävles nya turistattraktion

av Bodil Juggas

Man känner sig instängd på Fängelsemuseet i Gävle.

Det är väl som det ska vara.

Cellerna kändes trånga för fångarna också.

Fast på 80-talet kändes de mysiga.

Det var då som Tage Daniels-son gjorde filmen "Släpp fångarne loss – det är vår" och fängelsesångarna hade mjuka orange bomullsfilter.

I cell 40 finns tv, en anslags-tavla med några jämförelsevis oskyldiga porrbilder, faktiskt en bokhylla samt en tatuerad Lasse Strömstedt-look-a-like som sitter bekvämt tillbakalutad. Han har innetofflorna på. Askkopp på skrivbordet. Det luktar till och med fimp.

Det är en av interiörerna som visas på Gävles nya fängelsemuseum. En stilren klassiker, välgjord i minsta detalj. Man tänker att fången ska plötsligt vända sig om: "horrö, äru hygglig och släpper ut mig". Som i en barnvänligare version av den där spöklika rösten i Järnvägmuseets fängelsevagn som har skrämt slag på så många ungar.

Vilket kanske är något museiskaparna borde lärt sig av. I cell nummer 35 finns nämligen en bäbis som gråter rent hjärtskärande.

Å andra sidan, ett cellfängelse är ingen skogspromenad. Det måste få bli lite otäckt ibland.

Gävles nya museum är nog ett av de få i världen som för-

setts med varningstext. Ej lämpligt för barn under 12 år utan vuxens sällskap. Ungefär som på bio.

Om inte annat gör det faktiskt besöket ännu lite mera spännande.

Fängelsemuseum. Bara namnet låter ju som en turistattraktion. Och alla vet att Gävle behöver dem. Behöver dem så förtvivlat.

Därför är det bara att säga tack. Tack för att Gävle fått ett nytt museum. Ett litet ett. Mycket trångt. Tre besökare samtidigt och ni riskerar att hamna i slagsmål i celdörren. Men det är åtminstone äkta vara och kanske sånt som kal-las upplevelsekoncept.

Konstigt nog ryms massor med information. Dessutom både kuriosakabinett, konstutställning, bibliotek och ett kulspel där det gäller att ta sig genom fängelsevistelsen utan att hamna i madrasserad dårcell. Prova genast!

När fängelsemuseet invigs i Gävle i dag är det ändå bara ett halv museum.

Etapp två byggs under året, öppnar våren 2005 och ska innehålla vår allra äldsta brott- och straffhistoria. Då ska besökarna kunna promenera till byggnaden intill, det som tidigare var gamla fängelsemu-seet och en gång riktiga läns-häktet. Det är där dödszellen finns. Och tortyrredskapen.

Så – spänningen fortsätter. Välkomna dit sen, alla turister.

AB 2004-01-09

En recension som vi kan vara mycket stolta över!



"Var så god och gå in", tycks landshövding Christer Eirefelt (tv) fråga författaren och gamle kåkfararen Lasse Strömstedt från Gävle. Foto: JENNY LUNDBERG

Kåken äntligen museum

● – Aldrig mer fängelse, bestämde författaren och kåkfararen Lasse Strömstedt, när han satt inlåst på gamla cellfängelset i Gävle år 1971.

I går var han tillbaka på fängelset, men denna gång som festtalare vid den högtidliga invigningen av Gävles nya turistmagnet, Fängelsemuseet.

– En attraktion i klass med hockeylaget Brynäs, Gerdarvarvet och bocken, menade Lasse, som nyligen skrivit en bok om Långholmen.

Som sig bör invigdes fängel-

semuseet av landshövding Christer Eirefelt, som markerade den historiska händelsen genom att med den gamla huvudnyckeln i original låsa upp en av celledörrarna.

230 personer deltog i invigningen. Talen var många, men korta och handlade om allt idogt arbete bakom museets tillkomst och om vikten av att både se bakåt och framåt för att förstå vår historia.

På talarlistan stod fängelseföreningens ordförande Birgitta Bohlund, projektledare Katarina Kallings Nilsson,

landstingets kulturchef Christina Rangrost, förre fängelsedirektören Karl-Henrik Ström, förre generaldirektören för kriminalvårdsstyrelsen Bertel Österdahl, nuvarande GD Lena Häll Eriksson, kommunalrådet Carina Blank samt Birger Lindroos barn Björn Lindroos, Inger Basler-Lindroos, Britt Lindroos-Kleppestö och Gerd Lindroos.

Rolf Nilsson var ceremonimästare och Lisa Andersson spelade tvärflojt.

I dag är Fängelsemuseet öppet för allmänheten.

Med på invigningen av "Hotell Hamilton" den 9 januari, var bland många andra förutom landshövdingen Christer Eirefelt och Lasse Strömstedt, forne styresmannan Paul Samuelsson (1960-70) och kriminalvårdaren Sigge Frost.



Gefle Dagblad

FREDAG 9 JANUARI 2004

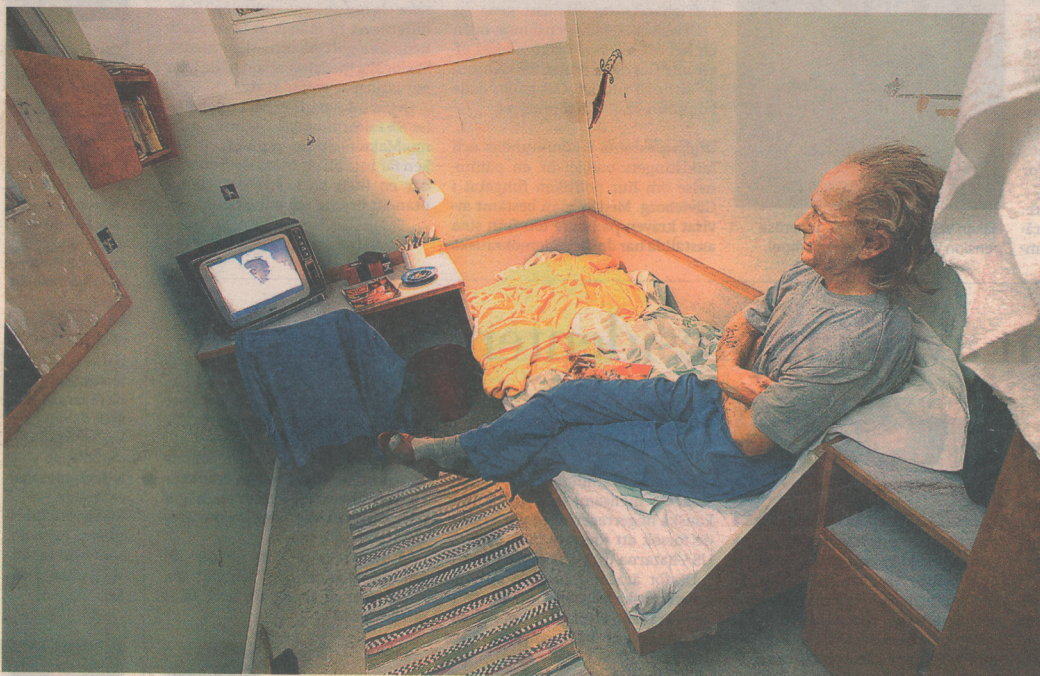
LÄNETS STÖRSTA TIDNING

GD 2004-01-10

DEL 1

Vecka 2 • Pris 12 kr
Nummer 7 • Grundad 1895
Telefon Gävle 026 15 95 00
Telefon Sandviken 026 27 75 90

WWW.GD.SE



Uppvisning i cellskräck

Historien om svensk kriminalvård från 1850 och framåt är ingen vacker historia. Nu visas den upp i det nygamla fängelse-museet som flyttat till cellfängelset på Hamiltongatan. 1986, som interiören ovan är hämtad ifrån, hade det hänt en hel del i cellerna. De intagna fick ha tårar och tårar i ögonen.

FOTO: NICK BLACKMON



NÖJE Alla baggar till Runge?

Flest nomineringar till årets Guldbagge fick Björn Runges film "Om jag vänder mig om".

SID 26 OCH 27

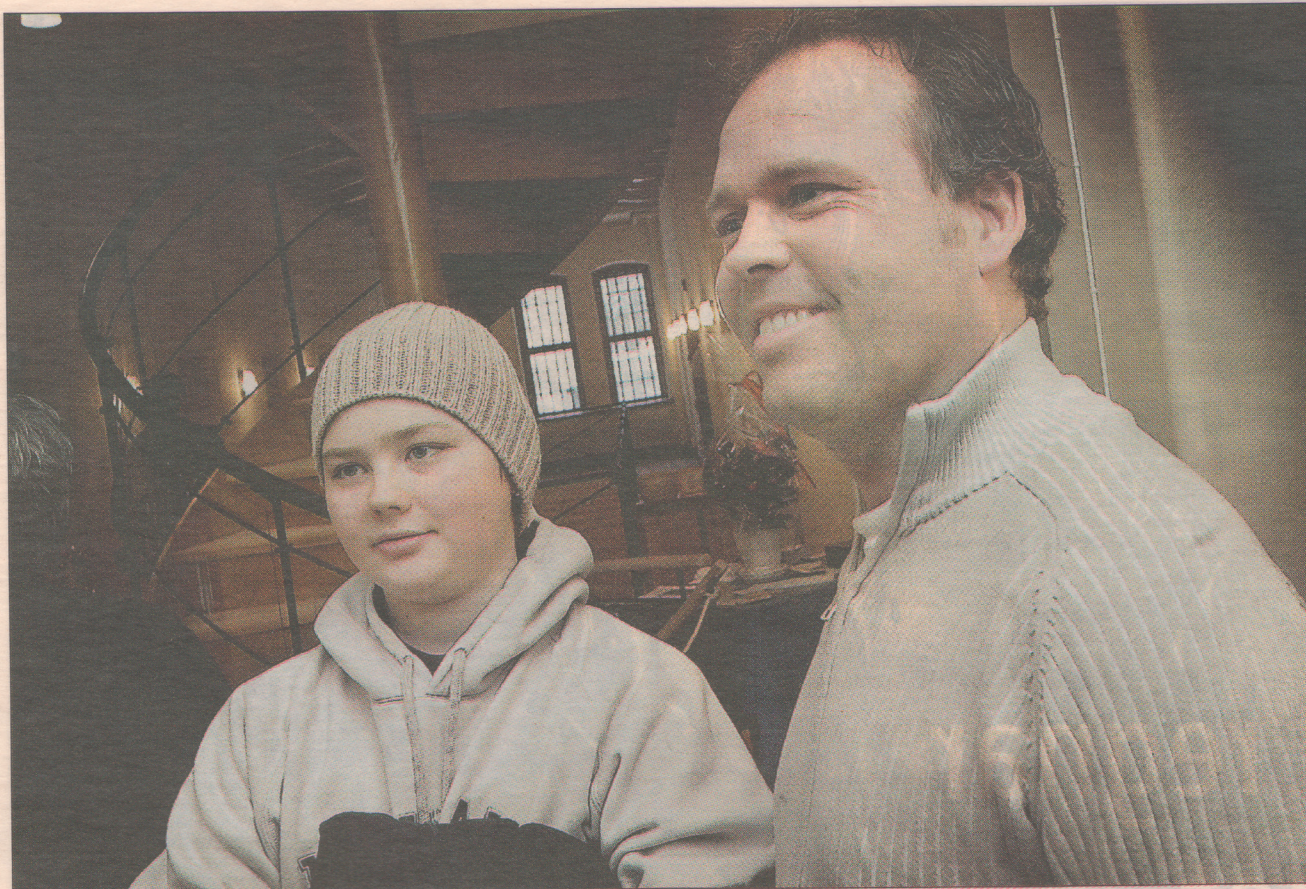


SPORT Emma sviker inte GIF

Emma Allvin kombinerar studier och friidrott i USA. I första hand ägnar hon sig åt mångkamp. Snart flyttar hon hem.

Vi har varit lite hemlighetsfulla med att det är Rolf Nilsson som döljer sig bakom den ansiktsmask som vi flitigt använder i vår marknadsföring. Men nu är det avslöjat! - Säg smile, sa Lasse Åbom från Fotografen när han tog bilderna.





FÖRSTA BESÖKET. "En jättefin utställning", ansåg Peter Zackrisson, som tillsammans med sonen Jonathan besökte det nya museet.

Foto: JENNY LUNDE

Ett spännande besök bakom fängelsemurarna

GÄVLE

Fängelser är något som kittlar nyfikenheten. När det nya fängelsemuseet i Gävle öppnades för allmänheten på lördagen var det en jämn ström av besökare.

Redan under den första timmen räknades ett par hundra personer in.

Vad är det då som är så fascinerande med fängelsemiljöer?

Siv Näsman, en av besökarna, trodde att lockelsen kan bero på att kriminalitet handlar om ett gränsland.

– Somliga klarar sig – andra gör det inte.



PEDAGOGISKT. "En väl genomförd, pedagogiskt upplagd utställning", tyckte Siv Näsman, en av besökarna.

Tony Pedersén, en av de yngre besökarna, tyckte det var spän-



INTERESSANT. "Det är spännande med bovar" fast Tony Pedersén, som besökte fängelsemuseet på lördagen.

ning. Jag hoppas att den kan byggas ut, för den är i minsta laget.

Projektledare Katarina

GO'MORRON

Att "gräset är grönare på andra sidan" är ett gammalt talesätt som i högsta grad tycks gälla även i fängelsevärlden. Härnatten rymde Malexandermördaren Tony Olsson från Hallanstalten tillsammans med tre av sina gelikar. Men de finns människor som vill innanför fängelsemurarna också. I Gävle meddelas att antalet besök till Fängelsemuseet slår alla rekord. Tony Olsson lär dock inte vara en av dem.

GD sommaren 2004

Aldrig kunde vi väl tro att de beryktade rymningarna från Norrtälje och Hall sommaren 2004 skulle komma att betyda så mycket för museets fortlevnad...

Den dåvarande generaldirektören Lena Häll Eriksson fick nämligen klä skott för den bristande säkerheten på landets anstalter och fick avgå. Ny generaldirektör blev Lars Nylén, som då lämnade jobbet som chef över Rikspolisstyrelsen för det nya uppdraget.



Under hösten 2004 passade vi på att bjuda in Lars Nylén att se vår nya utställning i gamla fängelset, samtidigt som vi givetvis visade honom runt i slottshäktet och berättade om våra planer för den nya utställningen där. Lars Nylén är själv mycket historiskt bevandrad och driver på sin fritid ett litet sjöfartshistoriskt museum på Vaddö i Roslagen, så han lyssnade intresserat på våra idéer och över häktets långa historia. Besöket nere i en av våra två underjordiska fängelhålor med anor från 1553 glömmet han nog inte i första taget.

GÄVLE

GD 2004-08-04

Ny utställning när Fängelsemuseet växer

GÄVLE Fängelsemuseet i Gävle bygger ut. Nästa sommar planerar museet att öppna en ny utställning i det gamla slottshäktet från 1700-talet. Nu ansöker man om 50 000 kronor från kommunstyrelsens donationsfonder för att täcka en del av kostnaderna. Det nya fängelsemuseet som öppnades i januari har blivit en succé. Målsättningen vid starten var att få 12 000 besökare under hela året. Hittills i år har nästan 11 000 personer besökt museet vilket innebär att målsättningen kommer att nås med god



Fängelsemuseet har blivit

Utställning om skampålar ska fängsla

GD 2004-10-23

GÄVLE Till sommaren planerar fängelsemuseet att öppna sin andra utställning.

Kostnaden är 1,8 miljoner kronor – pengar som ännu inte finns.

– Vi förlitar oss på regionala bidrag, säger Katarina Kallings Nilsson, projektledare.

När utställningen i slottshäktet blir klar är fängelsemuseet komplett. Medan den nuvarande utställningen, som kallas Hotell Hamilton, berättar om cellfängelsets historia från år 1847 och framåt ska den nya göra en ännu längre återblick i historien.

– Den kommer att handla om svensk kriminalvård från medeltid fram till början på 1800-talet. Under den tiden använde man sig av spöslitningar, alltså kroppsstraff och skamstraff som att stå vid skampålen och skämmas, säger Katarina Kallings Nilsson.

År 1855 är en milstolpe i svensk kriminalvårdshistoria. Då drevs en rad reformer igenom som fick en avgörande betydelse.

– Vi kommer att beskriva utvecklingen från offentliga straff till att man börjar använda cellfängelser för att isolera brottslingarna från samhället. Namnet på utställningen – Androm till skräck och varnagel – antyder att syftet med att vanära de kriminella var att avskräcka och varna andra från att begå samma brott, säger Katarina Kallings Nilsson.

Enligt planerna ska utställningen finansieras med sponsorpengar från näringslivet och regionala bidrag. Fängelsemuseet söker bland annat 300 000 kronor från länsstyrelsen och har även skickat in ansökningar till Gästriklandsfonden och Sparbanksstiftelsen.

– Vi har stora förhoppningar om positivt bemötande med tanke på reaktionerna på Hotell



Fängelsemuseet gör en rejäl tillbakablick på svensk kriminalvårdshistoria. En ryslig historia.

Hamilton. Det är lättare för bidragsgivarna att se vad vi vill göra med slottshäktet nu när de vet vad vi har gjort med cellfängelset, säger Katarina Kallings Nilsson.

FAKTA



Rysliga straff

Exempel på straff under medeltiden och fram till år 1855 som användes för att vanära de kriminella och avskräcka andra från att begå samma brott.

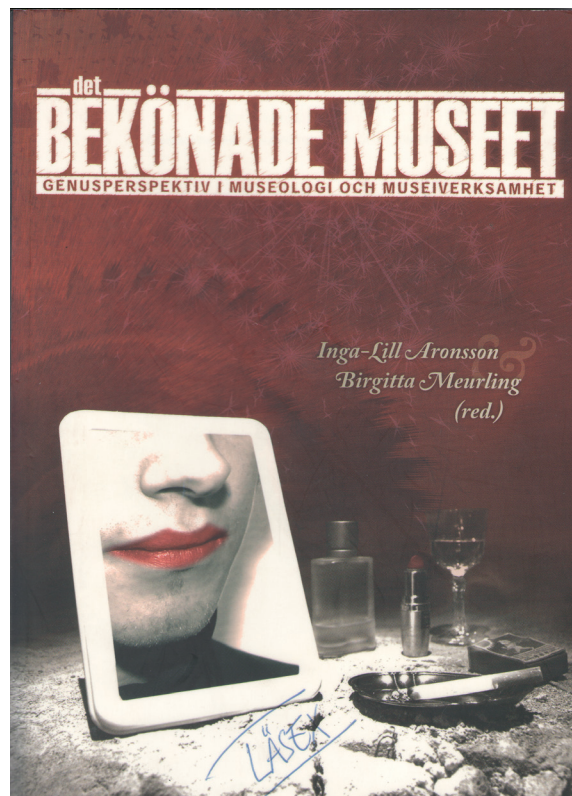
• **Rådbråkning:** Alla ben i den dömdes kropp knäcktes innan halshuggning.

• **Stegling:** Efter avrättning styckades kroppen och kroppsdelarna placerades på pålar på avrättningsplatsen.

Erik Wikström

026-15 96 29

erik.wikstrom@gd.se



År 2004 kom att bli mer än hektiskt. Vi hade publikrusning till utställningen "Hotell Hamilton" och kunde vid årets slut räkna in att vi tagit emot totalt 15000 besökare.

De besökare vi tog emot var inte bara ströbesökare som skulle introduceras till utställningen, utan vi hade även ett mycket stort antal visningar för bokade grupper under året. Samtliga av oss i styrelsen var naturligtvis mycket rutinerade till en början, men allt eftersom lärde vi oss bättre och bättre hur vi dels skulle välkomna våra besökare, men också hur vi skulle utforma visningarna på bästa sätt.

Under våren bidrog Katarina med sina erfarenheter kring utställningsproduktionen i en antologi om genusperspektiv i museiverksamhet. Boken är än idag mycket uppskattad och används som kurslitteratur vid landets högskolor och universitet.

Med bidrag ifrån Stiftelsen Framtidens kultur, Sparbanksstiftelsen, Gästriklandsfonden, och Kommunstyrelsens donationsfonder, samt ännu en gång med stor uppslutning av företag som sponsrade kunde vi under hösten starta upp projekteringen av den nya utställningen i slottshäktet.

ANDROM TILL SKRÄCK OCH VARNAGEL - ny basutställning i slottshäktet

Under februari påbörjade vi det rent praktiska arbetet med att bygga utställningen i slottshäktet, som Katarina och formgivare Desiree arbetat fram under hösten. Det var sannerligen en riktig utmaning att först planera in vad som skulle få plats i de trånga utrymmena, men också rent fysiskt då många timmar i den låga takhöjden gjorde att våra kroppar började protestera. Det första arbetet som gjordes innan vi överhuvudtaget kunde börja, var att lägga ner alla fjärrvärmerör under golven, vilka tidigare helt okänsligt dragits genom arresterna. Detta arbete bjöd Gävle Energi oss på, liksom flytt av hela värme-centralen

in i ett dolt utrymme. Vi är mycket tacksamma för det stödet, då vi aldrig hade klarat av det ekonomiskt själva. Samtidigt kunde vi passa på att gömma elkablar under golven. Under det gjutna golvet i den arrest som under 1900-talet använts som tvättstuga fann vi ett gammal mycket vackert golv lagt av stortegel. Detta lät vi skydda genom att låta vår forne kakelugnmakare Rolf lägga ett nytt - dock med gammalt tegel - ovanpå. Tillika fann vi en igenmurad dörr där den gamla karmen med sina gångjärn fanns kvar. Den leder nu in till vår museibutik och vidare ut i frihet!



Rolf Nilsson



Carola Åsblom



Erik Jansson



Ständiga fynd gjordes, bland annat fann vi att det gamla avloppet ledde rakt ner i Gavleån... När detta var borttaget kunde Rolf lägga in ett nytt golv i korridoren, som sedan målades för att se ut som stampat jordgolv. Efter det skapade Rolf och Desiree tillsammans vårt gatlopp genom att gjuta in soldater i betong i korridorens båda sidoväggar. Mycket effektivt!





Nedan våra tittskåp med straffscenerier, och en närstudie av kvinnan i den spanska fiolen. Alla små figurer är skapade av Desiree som här tittar upp ur den underjordiska fänghålan.



Olof Ström ligger på tork innan han tas in för placering på bänken i storarresten tillsammans med de andra fångarna, som även denna gång tillverkats av Gunilla Vidstige och Eva Rahmqvist.

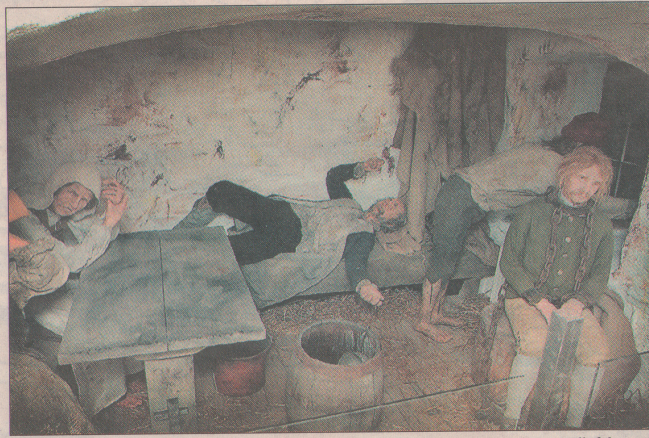


Så var det äntligen dags för invigning den 22 juli, det vill säga mitt under brinnande turistsäsong! Fantastiskt många gäster kunde trots detta närvara när landshövding Christer Eirefelt formellt invigde genom att låsa upp de bojor Katarina var fängslad med.

Kriminalvårdens generaldirektör Lars Nylén talade inför våra gäster och sade att han var stolt över vårt museum och att vi var goda marknadsförare åt Kriminalvården - och att de på något vis ville gå in och stötta vår verksamhet. Vad det ekonomiskt skulle komma att betyda för oss kunde vi då inte föreställa oss.



VERKLIGHETSTROGET. En glimt av fängelsehålan.



PLÅGSAM VÄNTETID. Så här satt fångarna i väntan på straffen som kunde vara allt från spö till att alla ben i kroppen krossades.

Ett stycke mörk fängelsehistoria

GÄVLE
Besökaren måste huka sig för att komma in och möts snart av det robusta halsjärnet som hänger från skampålen på "torget".

- Tanken är att man ska känna hur det var att möta makten, säger Katarina Kallings Nilsson, projektledare för Fängelsemuseet i Gävle.

I dag invigs den nya utställningen i före detta slotts- och länsåktstugan intill Slottet. Det var här som fängelsemuseet var inrymt innan det gamla cellfängelset på andra sidan gatan öppnades i början av förra året.

Katarina Kallings vision var att museet - Sveriges enda fängelsemuseum - skulle omfatta båda de gamla fängelserna. Nu har hon nått dit.

- De två byggnaderna representerar

Tanken är att man ska känna hur det var att möta makten

två vitt skilda tänkanden i svensk kriminalvård. Här gick det bara ut på att straffa, säger hon och visar oss in i de dunkla gångarna.

"Androm till skräck och varnagel" är rubriken för utställningen som byggts upp av formgivaren Desirée Kjellberg tillsammans med Katarina Kallings och hennes make Rolf Nilsson, eldsjälarna i föreningen som driver museet.

Här satt folk häktade i avvaktan på kropps- och skamstraff. Fångarna skulle offentligt vanöras.

Olika bestraffningsmetoder

Slottshäktet användes från 1732 till 1847 och därefter som reservfängelse när det nya fängelset inte räckte till.

Det är ett stycke historia av det

mörkare slaget som berättas. Men det är inte bara historia, konstaterar Katarina Kallings.

- Det är nutid för oerhört många utanför Sveriges gränser, säger hon.

I en monter visas olika bestraffningsmetoder, den ena ruggigare än den andra.

Konstnärerna Gunilla Vidstige och Eva Runqvist har format dockor i naturlig storlek. De föreställer några av de fångar som satt här. I korta texter får vi veta lite om varför de fängslades. Vi får också blicka ner i fängelsehålan och besöka dödscellen.

Landshövdingen inviger

I slutet på vandringen träffar vi Erik Jansson i dockfor-

mat, "Vetemjöls-Jesus" som angrep kyrkan och som 1844 fängslades för brott mot konvertikelplakatet. Under en fängstransport flydde han och lyckades ta sig till Amerika.

Han var en av de första som emigrerade till Amerika för sin tros skull.

- I dag flyr folk till Sverige av samma skäl, säger Katarina Kallings och avslutar guidningen.

Utställningen invigs i dag med bland andra landshövdingen Christer Eirefelt och kriminalvårdens generaldirektör Erik Nylén som gäster. Sedan hålls det öppet sex dagar i veckan fram till i slutet av augusti och därefter fem dagar i veckan.



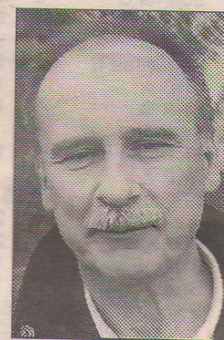
Anders Eklind
Tel. 026-15 93 60
anders.ekind@arbetarbladet.se

AB 2005-07-22



Efter invigningen av slottshäktet hade vi avtackning av vår formgivare Desiree som varit projektanställd för uppdraget. Vid bordet sitter också Eva Wikman och Sol-Britt Wahlström som var våra första anställda museivärdar. Rolfs projektanställning övergick under hösten till en tillsvidareanställning som museiguide.

Vid ett extra medlemsmöte i september invaldes Anders Hedin som ny ordförande då platsen varit vakant sedan Birgitta Bohlund avgick vid det tidigare årsmötet och Anders Hammar som vice ordförande hållit ställningarna fram tills dess.



...Anders Hedin (bilden ovan), kriminalvårdschef i Gävle, som valts till ordförande i styrelsen för Fängelsemuseet. Det kanske man kan kalla rätt man på rätt post...

GD 2005-09-22

2006

VERKSAMHETSPLANERING PÅ GRUVBERGET



Fr v Björn Ericsson, Margareta Engvall, Siv Eklöf, Lars Sjösvärd och Carola Åsblom. Anders Hedin, Katarina Kallings Nilsson och Karl-Henrik Ström utanför bild.

När vi kommit så långt att båda våra tänkta utställningar var byggda, var det hög tid för styrelsen att diskutera museets framtida inriktning. För att få arbetsro åkte vi med vår nya ordförande Anders Hedin till Kriminalvårdens kursby Gruvberget i Hälsingeskogarna.

Efter en helg hade vi lyckats så väl att vi kunde formulera en verksamhetsplan för de kommande åren, med både en vision och en målsättning för de kommande fem åren. Se ett utdrag ur verksamhetsplanen antagen för åren 2007-2009 på nästkommande sida.

Sveriges Fängelsemuseum är idag, enligt ICOM:s uppställda kriterier för begreppet museum, Sveriges enda kriminalvårdshistoriska museum. Verksamheten på Sveriges Fängelsemuseum har sedan bildandet hösten 2001 primärt präglats av projektering och färdigställandet av museets båda utställningar. Museets uppbyggnad fram till och med år 2005/2006 finansierades via projektmedel och vi har därefter arbetat för att trygga verksamheten med en mer långsiktig driftfinansiering vid sidan om museets visnings- och besöksintäkter. Under föregående år tog Kriminalvården beslutet att tillsvidare finansiera museets intendentstjänst.

FÖRENINGENS VISION:

Sveriges Fängelsemuseum är ett nationellt museum av riksintresse.

För att förverkliga visionen skall vi:

- Dokumentera, problematisera och levandegöra kriminalvårdens historia.
- Vårda och tillgängliggöra museets egna samlingar.
- Delta i samhällsdebatten genom utställningar, seminarier mm.
- Fördjupa kunskapen om den regionala kriminalvårdens historia.
- Delta i dokumentationen av nedlagda anstalter för att kunna komplettera våra samlingar.
- Ta ett särskilt ansvar för den nationella fängkonsten.

VERKSAMHETSINRIKTNING ÅREN 2007 – 2009

Fängelsemuseet skall inrikta sig på samhällets mörkare sidor med fokus på kriminalvårdens historia, de "goda intentionernas misslyckanden" och människans tillkortakommanden. Genom ett kriminalvårdshistoriskt perspektiv, synliggör vi hur ekonomiska, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella faktorer har präglat samhällets utformning i båda dåtid och nutid. Vi vill att Fängelsemuseet i framtiden skall uppfattas som det Demokratiska museet som vågar ställa civilisationskritiska frågor och gör sig delaktigt i den pågående samhällsdebatten. För att utveckla detta, vill vi samarbeta med intresseorganisationer som arbetar med frågor om t ex mänskliga rättigheter, flyktingfrågor, brottsförebyggande åtgärder, våld mot kvinnor och brottsoffers skydd i samhället.

Vi skall utgöra en resurs för framförallt skolorna, men detta samarbete kommer att utvecklas än mer. Genom den mörka historien kan vi utifrån ett flertal perspektiv på samhällsutvecklingen och dess föränderliga värdegrund, ge barn och ungdomar sådana insikter, att de rätt brukade som kunskap, blir till en god resurs i samhället. Mänskliga rättigheter, invandring, integration, främlingsfientlighet, könsförtryck och brottsofferfrågor är några av alla de teman som lyfts fram i museets utställningar.

Samarbetet skall även vidareutvecklas med lokala och regionala turistbyråer och bussarrangörer för att göra museet till en nationell turistattraktion. Då Kulturhus Lätting i cellfängelset har utrymmen för sammanträden och konferenser, skall vi profilera oss mot det privata näringslivet, där visningar kombineras med aktiviteter av skilda slag.

Verksamhetens fokus åren 2007-2009 är att:

- Nå långsiktig finansiering av verksamheten.
- Utbilda fler guider och värdar.
- Förbättra tillgängligheten genom ökat öppethållandet.
- Öka antalet ströbesökare och antalet visningar för allmänheten.
- Formulera en museipedagogisk programförklaring.
- Fotografera och katalogisera museets arkiv- och föremålssamlingar.
- Formulera en insamlingspolicy.
- Hitta nya marknadsföringskanaler.
- Bedriva seminarier och hålla föreläsningar.
- Finansiera inköp/produktion av tillfälliga utställningar.
- Uppdatera museets två basutställningar.
- Nordiskt samarbete och kunskapsutbyte mellan kriminalvårdsmuseer.

2006

NAMNBYTE

Under våren hade Katarina och ordförande Anders ett möte med Kultur-och fritidschefen Mats Öström för att diskutera om det fanns något kommunen kunde ställa upp med utöver hyresbidraget. Under samtalet undrade Mats varför vi inte bytte namn till Sveriges Fängelsemuseum då vi ju är det enda kriminalvårdshistoriska museet med både samlingar och utställningar. Katarina och Anders tittade på varandra och båda insåg det märkliga att vi inte redan realiserat ett namnbyte. Vi skred till handling direkt och fick så årsmötets tillstånd att namnändra, men det beslöts dock att föreningen skulle behålla sitt namn som huvudman för museet.

Informatören Mikael Dunker, då på Länsmuseum Gävleborg, fick i uppdrag att layouta en ny logotyp, då det blev nödvändigt att byta ut den tidigare så stiliga logotypen formgiven av Cilla Bohlund. Vi blev omedelbart mycket förtjusta i den nya som vi tycker utstrålar både myndighet och seriositet. I uppdraget ingick också en ny layout till vår hemsida, vars struktur också omarbetades av Katarina.

Fängelse
museet i Gävle



SVERIGES
FÄNGELSE
MUSEUM

2007

FLER UTRYMMEN PÅ HAMILTON OCH NY SKYLTT

Trots våra tio celler på Hamilton hade vi stora problem redan från början, då vi helt saknade biutrymmen där. Inte ens en garderob hade vi att hänga in kläder i. Därför blev vi mycket glada när vi efter några år fick hyra en extra cell. Sedan kom erbjudandet från Kulturföreningen Lättings att vi kunde få ta över den gamla administrationen/tingssalen som från början var bostad för fängelsedirektören med familj. I lokalerna har vi två kontorsrum, pentry, arkiv och stora salen som fungerar som lunchrum och sammanträdesrum.

Att vi är ett museum i två fängelser har och är fortfarande ett problem för våra besökare att förstå. Något enklare att hitta till de två entréerna blev det dock när vi fick tillåtelse att hänga upp vår nya skylt på muren i korsningen Hamiltongatan/Timmermansgatan.



KRIMINALVÅRDEN FINANSIERAR TJÄNST

Under våren 2007 stod det klart att det löfte Lars Nylén utlovade om stöd till museet vid invigningen av slottshäktet 2005 kom att resultera i en specialinrättad tjänst för Katarina som Intendent för "Kriminalvårdens historiska samlingar". En stor och tung sten som vi burit, kunde nu lyftas av våra axlar när det stod klart att en av de största kostnaderna för föreningen och driften av museet nu var säkrad genom Kriminalvårdens försorg.

ARRANGEMANG OCH MEDLEMSAKTIVITETER

2007

2007
-
2008

LOKALA NYHETER

GEFLE DAGBLAD LÖRDAG 10 FEBRUARI 2007

11



Lasse Ekstrand och Erling Öhrnell på varsin sida om Ulrike Meinhofs fängelsesäng. På väggen hänger ett fotografi på hennes familj.

FOTO: NICK BLACKMON



Sedan i maj förra året har konstnären Erling Öhrnell skapat bilderna som ingår i utställningen.



På väggen bakom Ulrike Meinhofs fängelsesäng hänger privata fotografier.

Fängslande om Meinhof

GÄVLE – Att möta Ulrike Meinhof är att möta mitt eget vankelmod, säger författaren Lasse Ekstrand.

Tillsammans med konstnären Erling Öhrnell har han gjort en utställning om kvinnan som på 1970-talet beskrevs som Västtysklands värsta fiende.

De är båda förberedda på att utställningen kan tolkas som en terroristthyllning. Ulrike Meinhof var en av tre förgrundsfigurer i Röda armé-fraktionen, RAF, som kallades för Baader-

Meinhof-fligan i media.

Hon tog sitt liv i fängelset år 1976 och blev sedan martyr och förebild för en ny generation medlemmar i den terroriststämplade organisationen. Utställningen är ett försök att förstå Ulrike Meinhofs drivkrafter.

– Vad gömmer sig bakom en terrorist? Det är en fråga vi försöker besvara, säger Lasse Ekstrand.

Hans bok "Gravspjel – Ulrike Meinhofs efterlämnade fängenskap" har legat till grund för utställningen. För honom har

"Vad gömmer sig bakom en terrorist? Det är en fråga vi försöker besvara."

Lasse Ekstrand

skrivprocessen varit ett sätt att reda ut sitt tveeggade förhållande till bokens huvudperson.

– Ulrike har följt mig genom livet, ända sedan studenten. Att möta henne är att möta mitt eget vankelmod, säger han.

Sedan i maj förra året har konstnären Erling Öhrnell ska-

pat bilderna som ingår i utställningen.

Schablonerna som föreställer Ulrike Meinhofs ansikte återkommer på flera ställen och knyter an till hennes fängenskap och självmord.

– Jag har funderat mycket på psykologi och undrat vad som får en människa att lämna sitt liv på det sätt som hon gjorde, säger Erling Öhrnell.

Utställningen kan också ses som ett inlägg i den samtida debatten om terrorism, menar han.

– I dag töjer man på begreppet så att det omfattar väldigt

många, ta Guantánamo till exempel där man använder benämningen terrorist för att kunna kringgå Genèvekonventionen.

Att bara se saker i svartvitt och demonisera kan jag ha en viss förståelse för när det är ett uttryck för vrede och frustration, men samtidigt måste vi ha det andra perspektivet också och se människan bakom gärningen, säger Erling Öhrnell.

Erik Wikström

026-159629
erik.wikstrom@gd.se



GD 2007-02-10



Mattias Gardell i nov 2008

Efter några intensiva år med utställningsproduktion kunde vi börja fokusera på andra aktiviteter som tillfälliga utställningar och bjuda in till medlemsaktiviteter och föredrag av spännande föredragshållare.

I februari 2007 hyrde vi in oss på Galleri Lättings med en utställning om Ulrike Meinhof som vi producerade i samarbete med Lasse Ekstrand på Högskolan i Gävle och konstnären Erling Öhrnell.

I mars 2008 bjöd vi tillsammans med Humanistiska samfundet in AnnBritt Grunewald som arbetat inom Kriminalvården i många år. I november kom Mattias Gardell, professor i religionshistoria, till oss då han var aktuell med boken "Tortyrens återkomst" som handlar om USA:s terroristjakt efter 11/9 och deras fängelse Guantanamo på Kuba.

Under hela 2008 uppmärksammade vi att det var 200 år sedan Erik Janssons födelse tillsammans med andra institutioner i Gävleborg och Uppsala som har anknytning till Bishop Hill och den första emigrationen till Amerika. Till jubileumsåret producerade vi också tillsammans med Migranternas Hus en gemensam broschyr för samtliga institutioner.



AnnBritt Grunewald i mars 2008

Utvandrare ska uppmärksammas

GÄVLE 200-årsminnet av att Lars Paul Esbjörn och Erik Jansson föddes uppmärksammas med utställningar och körbesök.

Erik Jansson brände katekesen och satt i länshäktet i Gävle för brott mot konventikelplakatet. Han utvandrade sedan till USA och Bishop Hill och fick sällskap av andra som anslutit sig till hans religiösa väckelse-rörelse.

Tre år senare utvandrade prästen Lars Paul Esbjörn, som bland annat arbetat i Oslättsfors och Hille, till USA, där han bland annat grundade ett college och en organisation för evangelisk-lutherska kyrkor, Augustanasynoden.

Länsstyrelsen, föreningar och Svenska kyrkan uppmärksammar i år jubileet med en mängd aktiviteter i Gästrikland, Hälsingland, Uppland och Dalarna. Bland annat sjunger kören Augustana College Choir såväl på gatunamnsinvigningen på Alderholmen som i Hille och Oslättsfors kyrkor i juni.

Teaterföreställningar, film, föreläsningar och utställningar väntar under framförallt sommaren på orter där de båda bott.

Även i USA kommer jubileet att uppmärksammas, men hur vet inte Maude Nyberg Jonsson, projektledare och chef för Migranternas hus i Alfta.

Anna Bagge



Maude Nyberg Jonsson på Migranternas hus håller i jubileumstrådarna. I bakgrunden predikar Erik Jansson för en medfånge i Slottshäktet, i cellen där han en gång satt.

GD 2008-05-16
FOTO: LIF JÄDERBERG



Vid föreningens års- och medlemsmöten brukar vi bjuda in en föredragshållare med anknytning till rättsväsende och kriminalvård. Efter avslutade förhandlingar äter vi den obligatoriska fängelsesoppan.

Vid bordet sitter några av dem som varit innanför murarna förut. Idel kriminalvårdare som arbetade på Hamilton innan nedläggning 1986. Fr v: Ingvar Lysell, Tord Wiman, Birgitta Löwenborg och Birgitta Karlsson.

GD 2008-04-03

Ett fängslande möte

110 grupper av tyska turister guidades på Fängelsemuseet i Gävle under en enda månad, augusti 2007. Det handlade om busslaster på väg till midnattssolen, och det var, som heter på nutidssvenska, ett vinnande koncept. I sommar vill tyskarna strömma in under tre månader, så museet behöver fler tysktalande guider.

Vid årsmötet 26 mars omvaldes Anders Hedin som ordförande i Föreningen Fängelsemuseet i Gävle. Dess verksamhet har stabiliserats, konstaterade mötesordföranden Kjell Sundin. Ordningen är god och ekonomin har fått skjuts bland annat genom att museets intendent Katarina Kallings Nilsson numera är anställd av Kriminalvårdsstyrelsen. Dessutom har man nu, på det sjunde verksamhetsåret, större och bättre lokaler. Katarina styr från det som en gång var anstaltschefens tjänsterum. 10 625 ströbesökare räknades in 2007 – plus de drygt 2 300 tyska bussturisterna.

En gammal Gävlepojke, Bertel Österdahl, var inbjuden talare. Efter tjänstgöring på 114 blev han med tiden general och senare generaldirektör för Kriminalvårdsstyrelsen. Han hamnade i Europarådets kriminalvårdsorgan och var dess



I år väntas ännu fler tyska turister till fängelsemuseet i Gävle.

ARKIVBILD: NICK BLACKMON

ordförande till 2005. Hans erfarenheter av olika länders kriminalvård och fängelsedrift torde vara unika.

I den gamla kommunistkulturen sågs alla brott som produkter av västligt kapitalistinflytande, konstaterade han. Och fängelserna var inte avsedda för rehabilitering utan ett sätt att få billig arbetskraft till inattraktiva jobb – slavarbete som staten tjänade pengar på. I KGB:s gamla fängelse fanns en speciell tortyrkammare, där fången ställdes i en tunn med isvatten. När han inte orkade stå

längre, drucknade han...

Sedan Sovjets fall innebär fängelserna oönskade utgifter för staten, fortsatte Österdahl.

– Jag brukade säga till min personal: Kom inte och tala om överbeläggning, när ni har elva fångar för mycket! I S:t Petersburg satt i mitten av 1990-talet 12 000 fångar i ett fängelse byggt för färre än 4 000.

Mycket som visas i dagens ryska fängelser uppfattar han som kuliser. Men positiva saker händer, och dödsstraff tillämpas inte längre.

2007

BESÖKSREKORD!



FÄNGSLADE TYSKAR. I sommar kommer 2 500 tyskar att göra ett stopp i Gävle och Fängelsemuseet på sin väg upp till Nordkap. 45 av dem kom i går och lät sig fängslas av museet. Busslasterna med tyskar spår på besökssiffrorna rejält. **Sidan 8**
 AB 2007-08-13 Foto: Stefan Tkatenko

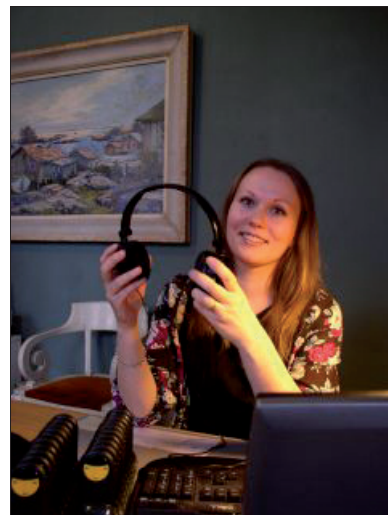
Under sommaren 2007 blev det inte mycket till semester för någon av oss på museet, då vi förutom ordinarie öppet varje dag för tillströmmande turister, i augusti kom att ta emot närmare 2500 tyskar som på sin resa upp till Nordkap gjorde ett stopp i Gävle för besök hos oss och övernattnig på Hotell Winn. Under 28 dagar kom de i totalt 56 bussar. En del dagar kom det en buss, andra dagar både två och tre. Det mest ansträngande var att de kunde komma med en halvtimmes mellanrum, eller rent av samtidigt! Rolf och Katarina guidade dem runt på engelska, men då många av tyskarnas engelska var sämre än vår fick vi hjälp med tolkningen av deras medföljande bussguider. Tyskarnas besök hos oss kom att uppmärksammas stort i både tidningarna och på de regionala TV-nyheterna. Dessvärre ändrade researrangörerna resvägen året efter och tar sig numera upp till Nordkap via Norge och sedan åter via Finland.

2008

AUDIOGUIDER

Tyskarnas besök hos oss fick oss att på allvar börja fundera över hur vi skulle kunna ge våra besökare en kvalitativ visning på annat vis än med en mänsklig guide. På grund av det begränsade utrymmet i våra utställningar kan vi ju inte ha öppna visningar för allmänheten, då vi måste veta hur många som kommer. I slutet av 2008 lanserade vi därför våra audioguider på både svenska, engelska och tyska!

För produktion av dessa anställde vi för ett år Ingrid Miljand (då Blomkvist) som är både ljudtekniker och museolog. Med hjälp av audioguiderna kan nu våra ströbesökare gå runt i utställningarna och lyssna på berättelser om fängelsemiljöerna och föremålen i sin egen takt. De har underlättat betydligt för oss och de uppskattas mycket av våra besökare.



Också en slogan

Gävles nya slogan, Välkommen ombord, bygger ju på vår mångåriga tradition som sjöstad. Men det finns faktiskt annat som utmärkt den här stan genom tiderna, och ibland har det lett till en och annan slogan också. "Smaka på Gävle" utgick till exempel från vår livsmedelsindustri, och för två år sedan myntade Sveriges Fängelsemuseum en fängslande slogan som man fortfarande kan se vid stadens infarter och som ser ut så här.

– Kanske inte helt lämplig som ett alternativ till "Välkommen ombord", men vi vill ju ändå att människor ska bli fast i Gävle, säger museiintendenten Katarina Kallings Nilsson.

GD 2008-08-28



Intendenten och hennes slogan.

ARKIVBILD: GUN WIGH

NEDLÄGGNING AV CELLSKAPSBLADET

2002 när vi startade vår tidning Cellskapsbladet var den ett utmärkt medium att nå ut till våra medlemmar med. Nackdelen har dock varit att vi med två nr/år oftast kommit med gamla nyheter. Med framväxten av sociala medier på nätet och det faktum att fler och fler av våra medlemmar under åren skaffat sig egna datorer och e-postadresser började vi istället kommunicera den vägen. Under stor vanda, då inte alla medlemmar har datorer, beslöt vi oss att lägga ner Cellskapsbladet och istället satsa på andra kanaler där också fler än våra medlemmar får kännedom om oss och vår verksamhet.

Cellskapsbladet

Föreningen Fängelsemuseet i Gävle

Årgång 8, nr 1 2009

Cellsamma dagar och kvällar!

Nu när lågkonjunkturen försöker att lamslä oss alla, satsar vi på att utveckla kvällsarrangemangen på museet. Då vi i vintras fick ett permanent alkoholtillstånd har vi redan lyckats med att få företag och organisationer att hålla representations- och personalarrangemang hos oss. I samarbete med Lättings eller matcateringföretag i Gävle erbjuder vi visningar kombinerade med mat och dryck. Är det större sällskap äts det i Lättings kafé, men vid ett antal på 15-20 personer får de plats i våra utrymmen i gamla direktionen på Hamilton. Vi är övertygade om att vår låga prisnivå kommer att få fler företag att se oss som ett lockande och annorlunda alternativ när svängremmen drabbar så många och kostnader måste ses över. Sprid gärna information om oss till era

företagarevänner och andra som arbetar med att anordna personalarrangemang!

Som vanligt när det gäller Cellskapsbladet har vi ett blandat och förhoppningsvis intressant innehåll. Våra nyhetsbrev - ett sedan starten före jul - kommer till er som anmält e-postadress och är ett komplement till tidningen när något intressant dyker upp som vi snabbt vill delge er.

Vi välkomnar också samtliga ca 170 anställda på Kriminalvården/Frivården i Gävle, Hudiksvall och Gruvberget som för oss 2009 är medlemmar i vår förening - vilket inbegriper fri entré på museet!

Katarina Kallings Nilsson



Föreningen Fängelsemuseet i Gävle

Adress: Hamiltongatan 3
802 66 GÄVLE

2009

2008
-
2011

HEMSIDA, YOUTUBE OCH FACEBOOK

Att vi lade ner Cellskapsbladet berodde också på att vi med en mycket hög arbetsbelastning inte riktigt hann med. Då har det istället blivit betydligt smidigare att vid fler tillfällen, där mindre tid tas i anspråk, arbeta via sociala medier. Hösten 2008 började vi t ex lägga ut ett "Månadens föremål" med foto och beskrivande text, som Ingrid Miljand vid sidan om produktionen av våra audioguider tog på sig att göra. 2010 gick vi med i Facebook och där publicerar vi praktiskt taget varje vecka någonting som rör museets verksamhet eller någon dagsaktuell händelse om brott och straff, eller kriminalvården av idag. Ingrid Miljand producerar nu även filmer och bildspel, baserade på historiska fotografier som vi har i vårt arkiv, vilka sedan 2011 publiceras på vår Youtube-kanal.





Under våren 2009 producerade vi en basutställning åt Statens Fastighetsverk i en av cellerna på gamla fängelset i Umeå, som sedan några år är varsamt restaurerat och ombyggt till hotell. Ansvariga var som vanligt Katarina, Rolf och Desiree, vilka samtidigt var fullt upptagna med att planera och bygga en stor utställning på Kriminalvårdens huvudkontor. Mer om det på nästkommande uppslag.



AB 2009-01-16

**kultur-
toppen.**

Vi listar sånt och såna som utmärker sig och gjort sig förtjänta i veckan. Aktuellt beröm – fredagar på kultursidan!

1. (ny) Desiree Kjellberg
Utställningsformgivare i Gävle. Ligger bakom looken på både det gruvliga Fängelsemuseet och Läns museets pigga basutställning Modärna tider. Nu senast har hon skapat scenografin till utställningen om hemslöjdsexperten Hedvig Ulfspärre. Den är en supersnygg lek med skuggspel och glimmande ljusflod. Vi leker med tanken på att få omgjort därhemma av superdesignern Desiree – säg finns det något tv-program som betalar?

Doldisen Desiree.

Foto: David Holmqvist

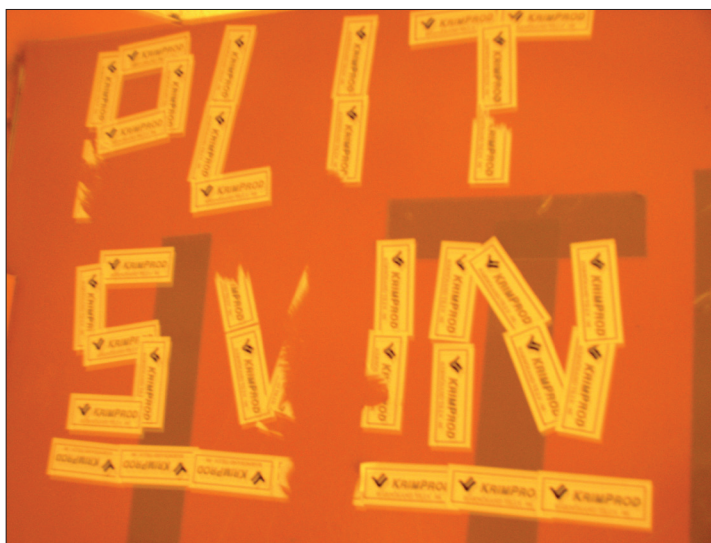
Inte det minsta förvånade - men mycket stolta blev vi - när "vår" Desiree hamnade på Kulturtoppen i Arbetarbladet!

2009

Dokumentation av ANSTALTEN HÄRNÖSAND och HÄKTET GÄVLE



Från och med 2009 fick vi uppdraget av Kriminalvårdens huvudkontor att börja dokumentera anstalter och häkten som ska tas ur bruk eller totalrenoveras. 2009 var det dags för ett av våra sista cellfängelser att tas ur bruk – anstalten Härnösand. Vi var där under två dagar i juli och med kameran i högsta hugg fotograferade vi alla utrymmen, samt inventerade vad som var aktuellt för en insamling. Vi hittade bland annat föremål från arbetsdriften och den gamla fängelsekyrkan. Vi dokumenterade också häktet i Gävle som stod inför en totalrenovering.



2009

UNDER LÅS OCH NYCKEL- Ny basutställning på Kriminalvårdens huvudkontor i Norrköping

Det största uppdraget som vi hittintills fått, kom ifrån Kriminalvårdens generaldirektör Lars Nylén, då han redan tidigt under 2008 beställde en helt ny basutställning till huvudkontoret i Norrköping. Detta fick vi dock skjuta något på då Desiree först var upptagen med formgivning av utställningen "Smaken och Kapitalet" på Läns museet Gävleborg och sedan nedkomst av Mina, dotter nummer två. Under hösten började vi planeringen och fr o m januari 2009, med både Rolf, Desiree och Ingrid projektanställda under ledning av Katarina, så påbörjades skapandet av den 250 kvm stora utställningen.



Den 19 november kunde så utställningen invigas av Lars Nylén inför ett hundratal inbjudna gäster. Till vänster ses Informationschef Anne Marie Dahlgren som också var medansvarig i projektgruppen.



Anders Hedin i samtal med bl a Gunilla Ternert, Kriminalvårdschef för Region Stockholm.



Delar av vår styrelse som var med vid invigningen. Fr v. Björn Ericsson, Margareta Engvall, Karl-Henrik Ström och Katarina Kallings Nilsson.



Med på plats fanns också våra anställda Stina Wallberg och Yvonne Westin, som här får den så kallade "Straffrouletten" visad för sig av Rolf.

Hela utställningen är kameraövervakad för att få besökarna att fundera över vårt övervakningssamhälle. Till detta byggde vi också en Centralvakt med nya och gamla kasserade skärmar från häktet i Gävle. Även centralvakten har en kamera, vilket gör att också självaste "Storebror" här är övervakad.



Här Desiree med dotter Mina, som bara var 6 veckor gammal då vi gjorde vår första planeringsresa ner till Norrköping och huvudkontoret.



Utställningen är uppbyggd utifrån fyra teman, med både ett nu- och dåtida perspektiv på hur vi brottsförebygger, återfallsförebygger, hur och när ett brott är sonat, samt hur vi hämnas ett brott.

I montern på tema hämnd har vi på "livets hjul" hängt upp fotografier på avrättade mördare och deras brottsoffer.

Vi byggde också in ett konferensrum i ett kuriosakabinett med beslag från intagna, som vi döpte till "De fria tankarnas rum". Där tänker vi oss att Kriminalvårdare ska föra progressiva diskussioner om dagens och morgondagens kriminalvård med fångpoesi och rymningsattiraljer som ständigt ska påminna dem om de som de både vårdar och vaktar.



En avslutande del i utställningen är vår rotunda där vi låter personer från det förgångna berätta om de dåtida framtidstankar som fanns om brott och straff och utrotandet av kriminaliteten i samhället.

Citatet på väggen lyder "Den väg som en gång levdes framlänges och på känn, blir först i efterhand en väg". (J. Frykman.)

Gävlecell ställs ut i Norrköping

GÄVLE En cell från Gävlehäktet ställs ut i Norrköping.

Där invigdes förra veckan Kriminalvårdens permanenta historiska utställning "Under lås och nyckel". I cellen från Gävle har allt klotter, som låg lager på lager ända sedan häktet öppnades 1971, återskapats.

Förhoppningen är att utställningen ska väcka tankar och uppmuntra till diskussion om vad kriminalvård egentligen är.

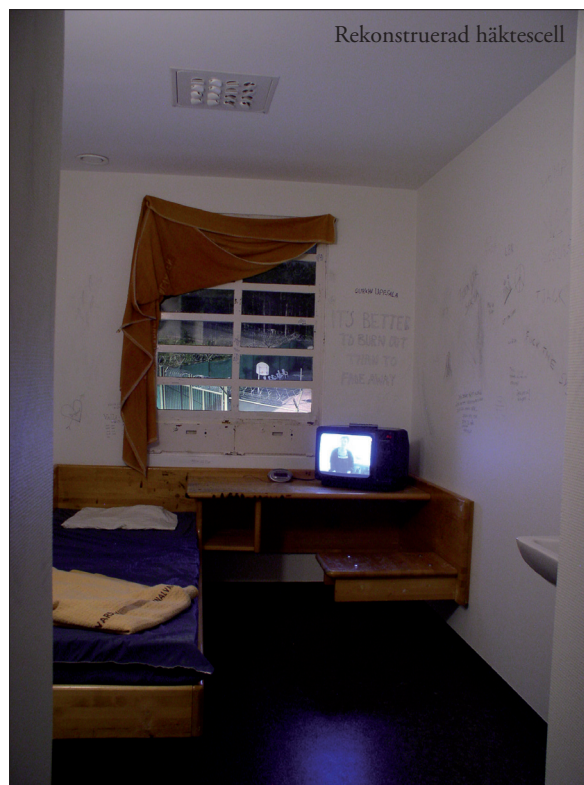
Katarina Kallings Nilsson ansvarar för Kriminalvårdens historiska samlingar i Gävle och är projektledare för utställningen.

– Besökarna ska gå härifrån med insikten om att de själva kan påverka och göra skillnad, säger hon.

Kriminalvården samarbetar sedan tidigare med Sveriges fängelsemuseum i Gävle. Utställningen i Norrköping är inte uppbyggd kring föremål, kronologi och dokumentation. I stället utgår den från värdegrundsfrågor. Tanken är att både ge kunskap och skapa frågeställningar. Den främsta målgruppen är skolungdomar.

Just nu pågår en större restaurering av Gävlehäktet, som kommer att kräva minst ett år. Därför har man haft möjlighet att montera ner en hel cell, som nu ingår i utställningen i Norrköping.

GD 2009/11-25



Rekonstruerad häktescell



I den rekonstruerade cellen har vi en TV på vilken det rullar en inspelning som vi gjorde med Lillemor "Hinsehäxan" Östlin, då hon satt häktad på Kronobergshäktet sommaren 2009. Lillemor, som är den kvinna i Sverige som idag suttit fängslad längst av alla, har skrivit ett flertal böcker om sitt liv innanför murarna och hon delgav oss både dessa erfarenheter och reflektioner om rättsväsende och kriminalvård. Lillemor är en duktig konstnär och har målat ett flertal konstverk på väggarna i häktets kvinnoavdelning. Dessa passade vi på att dokumentera, och bakom en av målningarna skymtar här Ingrid Miljand som bara två veckor efter invigningen födde dottern Elisabeth.



Autentisk häktescell från Gävle.

AB 2010-07-17



TURISTAR I GÄVLE. Annica, Per-Erik och Axel Kaati kommer från Gällivare. De är i Gävle några dagar och passar på att se några sevärdheter. Shopping, Furuviik och på fredagen fängelse-museet har de bland annat hunnit med. "Det är jättebra ordnat här. Det är perfekt med audioguiderna", säger Annica Kaati och syftar på den inspelade guidning som fängelsets besökare kan lyssna till.

Foto: Heba Faraj

En dag i Gävle – bad och museibesök lockar många

ANSVAR ÖVER KRIMINALVÅRDENS HISTORISKA SAMLINGAR

Redan 2009 fick vi informellt uppdraget att ansvara för Kriminalvårdens Historiska samlingar. Då vi inte hade tillräckliga utrymmen för detta i vårt magasin i källaren på gamla fängelset började vi leta utrymmen på annat håll. Då Kultur Gävleborg hade flyttat ur sina lokaler på slottsområdet, tittade vi på västra slottsflygeln där de haft sin ramverkstad. Den lokalen visade sig passa ypperligt för våra ändamål, så vi skrev kontrakt med Statens Fastighetsverk efter att ha fått godkänt från Kriminalvårdens huvudkontor (HK) som ger oss ett bidrag för hyran. HK stod också ekonomiskt för alla kostnader kring byggandet av magasinet som Rolf fick ansvaret för. Hyllsystemen köpte vi från arbetsdriften på Norrtäljeanstalten!



Arbetet med att befästa uppdraget formulerades med ett underlag till en insamlingspolicy av Katarina, vilket 2010 kom att formuleras som en riktlinje för Kriminalvården (2010:3). I den framgår det att Kriminalvården ansvarar för sitt eget kulturarv och att vård/insamling och magasinering görs av Sveriges Fängelsemuseum. För att klara uppdraget som ansvarsmuseum finansierar Kriminalvården HK en halvtid för Rolf som museets Rustmästare, med ansvar för magasinet.

KATARINA KALLINGS

Ålder: 46 år
Familj: Maken Rolf Nilsson.
Bor: På taket på Öster i Gävle.
Är: Museichef på fängelsemuseet.
Aktuell: Tilldelades i går Gävle kommuns kulturpris 2010.



FÄNGSLANDE PRISTAGARE. Fängelsemuseets chef Katarina Kallings får Gävle kommuns kulturpris 2010. "Det känns hedrande och oväntat", säger hon. Enligt Ylva Bandmann, ordförande i stipendiekommittén, var årets val av kulturstipendiat enkelt. "Vi var helt eniga. Det är fantastiskt att ett fängelsemuseum i Gävle blivit hela Sveriges fängelsemuseum", säger hon.

Foto: Lasse Halvarsson

Hon prisas för fängelsemuseet

GÄVLE

Gävle kommuns kulturpris 2010 tilldelas Katarina Kallings, museichef och intendent för fängelsemuseet.

– Jag känner mig hedrad och rörd. Det hela kom mycket oväntat, säger hon.

Katarina Kallings får priset för sitt ambitiösa och hårda arbete med att utveckla museet.

Hon och fängelsemuseet fann varandra för tio år sedan. På den tiden läste hon till museolog och skulle göra en tio veckors dokumentation av samlingarna i museet, som en del i sin praktik på länsmuseum.

Hon blev fängslad direkt.

Då var museiverksamheten i kris. Grundaren Birger Lindroos var för sjuk och pengarna var slut. Hans livsverk var på väg att läggas ned.

Katarina Kallings startade den ideella föreningen Fängelsemuseet i Gävle bestående av ett antal entusiaster.

– Det fanns inga andra som kunde ta över. Det är bara att kavla upp armarna, tänkte jag, berättar hon.

Jobbade utan lön

Föreningen fick ekonomiskt stöd av bland annat kommunen till att bygga upp en basutställning. När pengarna var slut arbetade Katarina och de andra utan lön.

I dag finansierar Kriminalvården hennes tjänst. Museet har under åren gått från att vara Fängelsemuseet i Gävle till att bli Sveriges fängelsemuseum.

I fjol hade museet drygt 10 000 besökare.

– Jag tror och hoppas att museet bidrar till Gävle, att vi är

något som lockar besökare till kommunen, säger Katarina.

Kommunens kulturpris uppgår till 25 000 kronor. Pengarna ska hon använda till – en fäng-

fakta. Fler kulturstipendiater

• Ejva Damms stipendium 2010 på 35 000 kronor vardera



2010-05-05
Dnr: 10KFN50 046

Kultur- och Fritidsnämnden

Gävle Kommuns Kulturpris 2010

Stipendiekommittén har beslutat att föreslå Kultur- och Fritidsnämnden att Gävle Kommuns Kulturpris tilldelas **Katarina Kallings**. Priset uppgår till 25 000 kr.

Katarina Kallings har under de senaste 8 åren arbetat hårt med att utveckla "Fängelsemuseet i Gävle" till "Sveriges Fängelsemuseum". Katarina har vidareutvecklat de idéer och den verksamhet som under många år grundades av Birger Lindroos och som senare praktiskt kunde förverkligas genom stort engagemang och arbete av Birgitta Bohlund. Katarina har med stöd av andra eldsjälar format museet till ett nationellt museum med huvudansvar över kriminalvårdens samlingar. I hennes ständiga utvecklingsarbete ingår att kontinuerligt knyta nya kontakter och en möjlighet är nu att åka på en studieresa till andra Fängelsemuseer i England och USA för att få inspiration.

Stipendiekommittén vill föreslå Katarina Kallings som 2010 års Kulturpristagare för hennes mycket ambitiösa arbete med att utveckla Fängelsemuseet till just Sveriges Fängelsemuseum. Det är en viktig institution för såväl skolbarn, allmänhet som turister och fungerar som en informationskälla över vår mörka historia samtidigt som det är ett verktyg för diskussioner kring en gemensam värdegrund och ljusare framtid.

Stipendiekommitténs förslag

Kultur- och Fritidsnämnden föreslås besluta att Gävle Kommuns Kulturpris 2010 tilldelas Katarina Kallings

Ylva Bandmann

Ylva Bandmann
Ordförande i Stipendiekommittén

KULTUR & FÖRENINGSSTÖD

GÄVLE KOMMUNS
KULTURPRIS 2010

har tilldelats

Katarina Kallings

"För hennes mycket ambitiösa arbete med att utveckla Fängelsemuseet till just Sveriges Fängelsemuseum."



GÄVLE 6 JUNI 2010

Ordförande
Ordförande i Kultur- och fritidsnämnden

Kultur- och fritidschef
Kultur- och fritidschef

AB 2010-05-20

2010
-
2011

Dokumentation av ANSTALTERNA i KARLSKRONA, MARIESTAD och SMÄLTERYD

År 2010 var det dags för ytterligare två cellfängelser att tas ur bruk – anstalterna Karlskrona och Mariestad. Särskilt anstalten Mariestad visade sig vara en riktig guldgruva. Där fanns fantastiska föremål som vi numer har i våra samlingar.

Våren 2011 tog vi oss till Göteborg då det var dags för den öppna jordbruksanstalten Smälteryd att tas ur bruk och under hösten dokumenterade vi Kronobergshäktet i Stockholm inför en omfattande ROT-renovering.



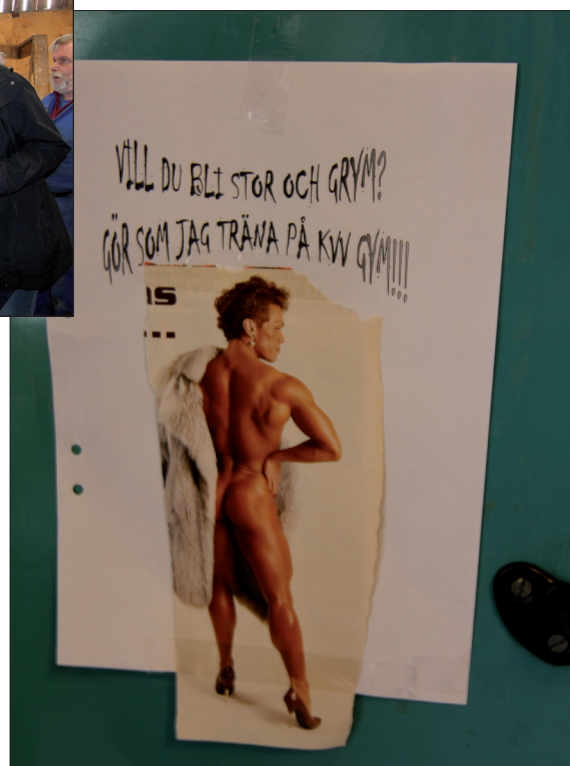
Vid Anstalten i Karlskrona finns den åldriga pallisaden i trä bevarad kring rastgården.



Anstalten Smälteryd



Den sk "Anta-bussen" vid Anstalten Mariestad som transporterar de intagna till arbetsdriften vid Rödjan.



Humor på celldörr i Karlskrona



Detta år kunde vi, tack vare stöd från Kriminalvården HK förstärka verksamheten med ytterligare en tjänst. Nu med en antikvarie med ansvar för samlingarna. Det kändes självklart att kunna välkomna Ingrid Miljand tillbaka till museet efter tidigare projektanställningar och en barnledighet. Ingrid kom till oss redan 2006, då hon gjorde sin yrkespraktik här när hon läste museologi vid Uppsala universitet.

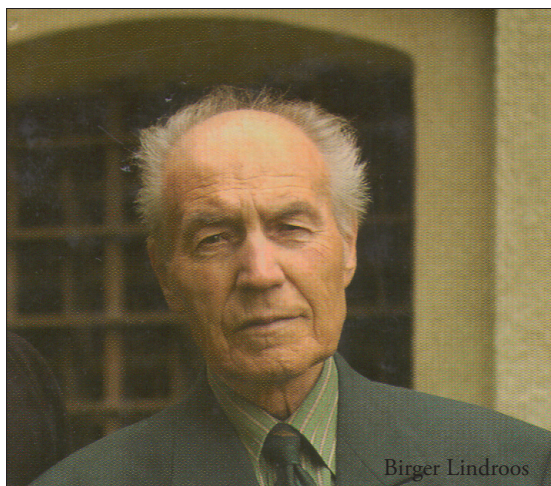


Vi har dessutom kunna projektanställa Anki Karlsson som arkivarie under närmare ett år, med bidrag från Kriminalvården HK för att ordna upp vårt arkiv som under dessa 10 år har hunnit växa oss över huvudet. Med professionell hand katalogiserar hon nu arkivet så att det även kommer att bli sökbart för framtida forskning.

Under åren som gått har vi till museet fått in ett stort antal gåvor. De går inte att rangordna, men vi vill dock nämna betydelsen av t ex all den kriminalvårdshistoriska litteratur som skänkts oss från bland andra Gunnar Lindberg, tidigare kriminalvårdsdirektör i Malmö. Anders Jansson, som försökte rädda Anstalten Karlstad från att bli hotell och som bidrog med ovärderlig hjälp när Birgitta Bohlund stred för vårt fängelse, har skänkt oss ett stort antal föremål från Karlstad och samtidigt bidragit med stor byggnadsantikvarisk kunskap om landets cellfängelser. Vårt senaste föremålsförvärf, som är John Dillingers dödsmask, mottog vi i höstas tacksamt från Anders Wesslén som tidigare köpt den på en amerikansk nätauktion. Stort tack till alla våra donatorer!



HEDERSMEDLEMMAR GENOM ÅREN



Birger Lindroos

Så många personer har gjort så mycket för museet och föreningen, att de samtliga borde få ett hedersmedlemskap för sina insatser. De som till dags dato fått det är till att börja med både Birger Lindroos och Birgitta Bohlund för deras insatser. Kriminalvårdare Sture Swing hedrade vi redan 2004 då det var han som började samla ihop föremål från Gävleanstalten inför stängning, vilket sedan tovers av Birger. Nästa person att föräras ett livslångt medlemskap blev Lars Nylén för sina mycket stora insatser för att säkra museets finansiering och vägen fram till att vi blev ansvarsmuseum. I detta arbete har även Kriminalvårdens f d informationschef Anne Marie Dahlgren varit med i, vilket hon förra året tackades för med ett medlemskap.



Birgitta Bohlund & Sture Swing



t v Björn Ericsson



Anne Marie Dahlgren

Efter hela tio år som ledamot i styrelsen avtackade vi vid årsmötet 2011 Björn Ericsson för hans stora insatser, främst för hans arbete med att schemalägga medlemmar som ställt upp som extra museivårdare under åren. Hans aldrig sinande lobbyingverksamhet och värvande av medlemmar tackar vi också stort för!

FOLK & SÅNT

GD 2009-01-03

REDAKTÖR Anders Wennberg • 026 15 96 03
anders.wennberg@gd.se

Nylén fick livstid

"Åk in i Gävle", uppmanar Sveriges Fängelsemuseum på skyltar utanför stan.

En som lydde uppmaningen för ett tag sedan heter Lars Nylén, men i hans fall var det inte den kluriga skylten som lockade. Lars är generaldirektör för Kriminalvården, och han var inbjuden till museet för att hålla ett föredrag om de förändringar och förbättringar som skett i branschen på senare år.

Och när han nu ändå var på plats passade museiföreningen på att utse honom till hedersmedlem – på livstid, förstås. Den historiskt intresserade och bevandrade Nylén har, tycker museets intendent Katarina Kallings Nilsson, gjort sig förtjänt av det genom att se till att Kriminalvården finansierar en del av museets verksamhet.

Och Lars är i gott sällskap. Det finns bara tre tidigare hedersmedlemmar, nämligen följande:

1. **Birger Lindroos**, museets grundare, avliden 2003.
2. **Sture Swing**, pensionerad fängelsevårdare som initierade en insamling av föremål på Gävlefängelset.
3. **Birgitta Bohlund**, Fängelsemuseets första ordförande som drog ett tungt lass i fråga om bevarande av det gamla fängelset och museet.



Lars Nylén och beviset på hans medlemskap.



2011-11-11 dokumenterar vi i personalen oss på trappan vid fängelsets huvudentre, på samma vis som delar av bevakningspersonalen gjorde 1932.



Från vänster Anki Karlsson, Rolf Nilsson, Yvonne Persson, Stina Wallberg, Katarina Kallings med sin hund Buze, Ingrid Miljand och Kerstin Ekström.



Ingrid Miljand, antikvarie



Yvonne Persson, museivärd



Stina Wallberg, museivärd



Anki Karlsson, arkivarie



Kerstin Ekström, museivärd



Katarina Kallings, museichef



Rolf Nilsson, guide o rustmästare

Sommaren 2011 kunde Katarina för första gången på 10 år ta hela 4 veckors semester. Inför den lät personalen med humor trycka upp en t-shirt med dem på, så att hon inte skulle glömma bort dem då hon var borta från museet...

Trots att hela tio år har gått och vi nu med denna skrift har tecknat vår egen historia, vilar vi inte på några lagrar. Siktet är som vanligt progressivt inställt på framtiden och vi ser med god tillförsikt fram mot det kommande decenniet.

Om vi blickar tillbaka på den verksamhetsplan som vi formulerade 2006 (sid 35) och den vision vi arbetat utifrån, kan vi se att mycket är uppfyllt. Annat återstår att på allvar börja arbeta med. Att vi fått ansvaret för Kriminalvårdens historiska samlingar och dokumenterar anstalter vid nedläggning, innebär att vi måste arbeta för att vi har tillräckliga resurser och rätt kompetens för att kunna uppfylla de förväntningar som ställs på oss.

Den allra tidigaste visionen från 2001 om Fängelsemuseet som ett "Centrum för kriminalvårdshistoria" vill vi idag omformulera för att tydliggöra att vi, i samarbete med andra, skulle kunna bli den plattform där det förs progressiva samtal om dagens och framtidens kriminalvård, utifrån ett historiskt perspektiv. Det vill säga att vi med exempelvis seminarier och konferenser öppnar för diskussioner med utgångspunkt i vetenskapen om hur tidigare generationer försökt att lösa frågor om brott och straff.

Något vi i detta sammanhang också vill utveckla är möjligheten till produktion av utställningar, som också skulle kunna gå ut på turné exempelvis till andra kulturinstitutioner och skolor. Men detta måste ske i samråd med Lätings, då vi själva inte har plats för sådana i våra befintliga utrymmen.

Vårt samarbete med andra turismaktörer ska vi också arbeta vidare på, vilket vi får stort stöd ifrån Gävle kommun som leder en större satsning på att få vår region att bli en av trettiofem exportmogna destinationer i Sverige. Då vi sedan något år tillbaka arbetar aktivt med kvällsarrangemang, där vi kombinerar visningar med mat och dryck kan vi i sammanhanget erbjuda något extra än "bara" mat och dryck.

Vi vet att vi inom en snar framtid troligtvis måste väcka frågan om större utrymmen för våra föremålssamlingar och vårt arkiv. Vi ska också försöka ta ett samlat grepp om de samlingar av äldre och nyproducerad fångkonst som finns på landets anstalter.

Närmast står en uppfräschning av utställningen "Hotell Hamilton" i cellfängelset. Den har visserligen åldrats med behag, men behöver moderniseras och uppdateras med en teknik som inte ens var uppfunnen när vi öppnade utställningen 2004. Förhoppningen är att vi till en återinvigning också ska ha hunnit skriva boken om "Hotell Hamilton".

Hur vi ska arbeta vidare i föreningen, för ett attraktivt och utvecklande Sveriges Fängelsemuseum i Gävle, är en fråga som vi vill utforma tillsammans med våra medlemmar och andra intressenter. Vi välkomnar alla synpunkter och förslag, och hoppas att ni vill blicka framåt tillsammans med oss!

Styrelsen

Föreningen Fängelsemuseet i Gävle

PS: Lördagen den 26 november 2011 firade vi 10-årsdagen tillsammans med våra medlemmar. Som tack för deras stöd inbjöds de då att få träffa och lyssna till Annika Östberg, som under året kommit ut med en bok om sitt liv och sina 28 år i ett amerikanskt fängelse. DS.

